

Yazılı Basında Suriyeli ‘Mülteciler’: Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gerekçelerinin İnşası

Ülkü Doğanay, Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi,
e-posta: ulku.doganay@ankara.edu.tr

Hatice Çoban Keneş, Tunceli Üniversitesi İletişim Fakültesi,
e-posta: hcoban06@hotmail.com

Özet

Bu çalışma, anaakım basının Türkiye’deki Suriyeli mültecilere yönelik ayrımcı söylemlerin kamuoyunda yaygınlaşması ve meşru kabul edilmesindeki rolünü sorunlaştırmaktadır. Çalışma kapsamında, Suriyelilerin Türkiye’ye toplu olarak girmeye başladıkları 2011 yılının Nisan ayından itibaren sığınmacıların sayısının iki milyonun üzerine çıktığı 2014 yılının sonuna kadar geçen süre içinde tirajları dikkate alınarak belirlenen üç anaakım gazetede (*Zaman*, *Posta* ve *Hürriyet*) yer alan haber ve köşe yazıları incelenmiştir. Çalışmanın temel kabulü, anaakım basının sığınmacılara yönelik ayrımcı söylemleri yeniden üretirken az ya da çok, birbirine benzer bir çerçeve içinden hareket ettiğiidir. Çalışma kapsamında, ulaşılan haber ve yazılar konularına, temalarına ve haber içeriklerinde Suriyeli mültecilerin nasıl ele alındığına göre ayrıştırılarak, mültecilerin Türkiye’deki varlığının gazetelerde hangi olay veya sorunlar etrafında sorunlaştırıldığı saptanmıştır. Çalışmanın ikinci aşamasında haber söylemleri ele alınmış, mültecilerin hangi sözcüklerle nasıl tanımlandığı, onlara yönelik ayrımcı kanı ve yargıları yeniden üreten içeriklerin hangi gerekçelerle meşrulaştırıldığı sorularına yanıt aranmıştır. Bu sorulara yanıt aranırken, van Dijk’in eleştirel söylem analizi yöntemi takip edilerek haberlerin makro ve mikro yapılarına odaklanılmış, mültecilere yönelik ayrımcı söylemlerin yorumlayıcı çerçevesinin temel öğeleri irdelenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın temel bulguları Suriyeli mültecilerin Türkiye’deki varlığının ayrımcılığın rasyonel gerekçelerini, duygusal gerekçelerini ve bu ikisinin kesiştiği noktada duygusallığın rasyonelleştirilmesi girişimini inşa etmeye yönelik dört ana söylemsel düzlemde “sorunlaştırıldığını” ortaya koymaktadır: Suriyeli mültecilerin varlığını bir “tehdit” olarak çerçeveleyen haber ve yazılarda, bu tehdit algısı hükümetin dış politikasını eleştirmenin bir aracı olarak da kullanılırken, sığınmacılar getirdikleri ekonomik yük ve güvenlik sorunu ile ilişkilendirilmektedir. İkinci düzlemde, Suriyelilerin Türkiye’deki varlığı, hak ihlalleri ve/veya meselenin insani boyutu göz önüne alınmaksızın, harcanan paralar, yapılan yardımların miktarı ve mültecilerin sayısına yapılan vurgularla “nesnelleştirilmektedir”. Üçüncü olarak, mültecilerin Türkiye’deki varlığını, içinde buldukları koşulları ve kamuoyunda mültecilerin kentlerdeki “aşırı görünlülüğüne” yönelik tepkileri “duygusallaştırır” bir söylemsel düzlem karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Türkiye, Suriyeli mülteciler, ulusal basın, ayrımcılık, söylem analizi.

Syrian ‘Refugees’ In Printed Press: Construction Of Rational And Emotinal Justifications Of Discriminatory Discourses

Abstract

This study problematizes the role of mainstream media in dissemination and justification of dicriminatory discourses against Syrian refugees in Turkey. Within the scope of the study, news stories and columns published in three mainstream newspapers (Zaman, Posta and Hürriyet), which have been selected according to their circulation number, in the period from 2011 April, when the first asylum seekers began to seek aylum in Turkey until the end of 2014, when the total number of Syrian asylum seekers exceeded two million. The fundamental supposition of the study is that the mainstream media operated within similar frameworks during the reproduction of discriminatory discourses against asylum seekers. Within the scope of the study, the news stories and columns published in these newspapers have been classified according to their topics, themes and how Syrian asylum seekers are portrayed in these stories and columns in order to have a better understanding of how the presence of Syrian asylum seekers in Turkey is problematized in the newspapers. In the second part of the study, the discouses in the news stories are analysed to reveal which words are used to describe the asylum seekers and on what grounds the content in these newspapers that reproduce the discriminatory opinions and judgments about asylum seekers is justified. In an endeavour to answer these questions, the study follows van Dijk’s critical discourse analysis method to focus on the macro and micro structure of news stories and to analyse the interpretive framework of the discriminatory discourses against asylum seekers. The main findings of the study are that the presence of Syrian asylum seekers in Turkey are “problematized” on four main discursive domains oriented at constructing the rational justifications, emotional justifications of discrimination as well as rationalisation of emotions: In the news stories portraying Syrian asylum seekers as a “threat”, this portrayal is used to criticize the foreign policy of the government, the asylum seekers, on the other hand, are associated with their economic burden and problems related to security. Secondly, the presence of Syrian asylum seekers in Turkey is “objectified” through an emphasis on how much Money has been spent, how much aid has been provided and how many asylum seekers are in Turkey without any regard to violation of rights and/or human consequences the issue. Thirdly, a discursive framework which “sentimentalize” the reactions against the presence of asylum seekers in Turkey, their conditions and their “excessive visibility” in cities.

Keywords: Turkey, Syrian refugees, national press, discrimination, discourse analysis.

Giriş

Suriye’de 2011 yılının Mart ayından bu yana devam eden içsavaş ve çatışma ortamı nedeniyle ülkelerini terk etmek zorunda kalan çoğu kadın ve çocuklardan oluşan savaş mağdurları, Lübnan, Mısır, Irak, Ürdün ve Türkiye gibi komşu

ülkelere sığındılar. Türkiye'nin çatışmaların başlaması ile uygulamaya başladığı "açık kapı" politikası Suriyeli sığınmacıların ülkeye girişini kolaylaştırdı. 2013'ün başlarında yaklaşık 180 bin mülteci Türkiye'de kamplarda yaşarken, bundan çok daha fazlası kamp dışındaki kentsel yerleşim alanlarında yaşam alanı kurmaya çalışmaktaydı. 2014'ün sonlarına gelindiğinde Türkiye'deki Suriyeli sığınmacı sayısının iki milyonu aştığı bilinmekte. Bu yüksek rakamlar, ülkenin güneydoğusundaki illerin demografisini ve sosyal dokusunu önemli ölçüde değiştirmekle kalmadı; kamplardaki güvenlik sorunu ve barınma koşullarının yetersizliği gibi nedenlerle sığınmacıların önemli bir bölümü Gaziantep, Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya gibi büyük kentlerde kendi imkânlarıyla ev tuttular, yapabilenler iş kurdular, önemlice bir kısmı ise geçici tarım işçiliği gibi güvencesiz işlerde ya da kayıt dışı olarak düşük ücretlerle istihdam edilerek hayatlarını sürdürmeye çalışıyor. Özellikle büyük kentlerde, barınma ve güvenceli iş olanağına ulaşması son derece zor olan sığınmacıların önemlice bir kısmı ise sokaklarda, parklarda dilencilik yaparak, metruk binalarda, barakalarda ya da açık alanlara kurdukları çadırlarda yaşamaya çalışıyor. Sığınmacıların kamplar dışındaki varlığı ve büyük şehirlerin meydanlarında, parklarında, ana caddelerinde yetersiz hayat koşulları altındaki görünürlüğü, bir yandan kamu otoritelerini ve sivil toplum örgütlerini harekete geçirirken diğer yandan kamuoyunda ve medyada kimi durumlarda ırkçılığa kadar varabilen ayrımcı söylemlerin dolaşıma girdiği, medyanın mültecilerin yaşam savaşları ve/veya maruz kaldıkları hak ihlallerinden çok gazete haberlerinde bir güvenlik tehdidi, ekonomik bir yük ya da kendilerine "kucak açan"lara ihanet eden "yabancılar" olarak algılanmasına aracılık ettiği görüldü. Özellikle 2015 yılının bahar aylarından itibaren Avrupa ülkelerine gidebilmek üzere yollara düşmeleri ve yaşanan çok sayıda deniz kazası, mültecilerin medyanın gündeminde eskisinden daha fazla yer bulabilmelerine olanak sağlamış olsa da, facialara ilişkin haberleri veren medyanın, mültecilerin sığındıkları Türkiye'yi yaşamları pahasına terk ederek yollara düşmelerinin ardında yatan sebeplerden çok facianın dramatik boyutlarına haber değeri yüklediğini tespit edebiliriz. Bütün bu tespitler, bizi, basının Suriyeli mültecilerin¹ Türkiye'de karşı karşıya kaldıkları sorunlar karşısındaki "ilgisizliğini" sorunlaştırmak üzere, Türkiye'ye girişlerinden itibaren anaakım gazetelerde yer alan haberleri incelemeye yöneltti. Çalışmada üç büyük gazetede (*Zaman*, *Posta* ve *Hürriyet*), 2011 yılının bahar aylarından 2014 yılının sonuna kadar olan dönemde yayınlanan haber ve yazılar, van Dijk'ın gazete haberlerini analiz etmek üzere geliştirdiği "eleştirel söylem analizi" yöntemi benimsenerek incelendi.

Medyanın Göçmenlere, Yabancılar, Mültecilere Yönelik Ayrımcı Söylemlerin Yaygınlaştırılmasındaki Rolü

İrkçi ve ayrımcı söylemlerin meşrulaştırılmasında, yaygınlaştırılmasında ve yeniden üretiminde medyanın rolünü sorgulayan birçok çalışma (Bkz. Van Dijk, 1991, 1992a, 1992b; Wodak ve Reisigl 2001; Köker ve Doğanay, 2010; Alver, 2003) gazete okurlarının gündelik hayatlarında kısa süreli karşılaşmalar dışında fikir sahibi olmadıkları toplumsal kesimler hakkındaki yargılarının oluşmasında, okudukları haberlerin ve gazete yazılarının önemli bir rolünün olduğunu altını çizmektedir. Örneğin, iktidarın söylemde kurulma biçimlerine odaklanarak söylemin yapıları ile iktidarın yapıları arasında kurulan ilişkiyi irdeleyen van Dijk, toplumsal iktidarın “dolaylı” olarak insanların “zihin”leri yoluyla işlediğini söyler (2005: 317). İktidarın kullanımında bilgi ve inançların ustaca yönlendirilmesi, inançların önceden formüle edilmesi ya da farklı, alternatif düşüncelerin marjinalize edilmesi, sansüre uğraması, toplumsal bilişlerde ırkçı düşüncelerin oluşumuna etki etmesi açısından kitle iletişim araçlarının önemli bir işlev üstlendiğini ileri süren van Dijk, (2005: 361) etnik olaylar konusunda pek çok insanın günlük yaşantısında sahip olduğu ideolojik çerçevenin kendi kendine gelişmediğine, kitle iletişim araçlarının oluşturduğu söylemlerin bu konuda belirleyici bir rolü olduğuna vurgu yapmaktadır (van Dijk, 1991: 238). Van Dijk’ın bu konudaki saptamalarını takip eden pek çok araştırmacı da, medya metinlerine, ayrımcı kanı ve yargıların yeniden üretilmesi ve çeşitli toplumsal gruplara ilişkin stereotiplerin meşruluk kazanmasında merkezi bir önem atfederek bu metinleri irdelemiştir². Medyada haber değeri atfetme pratikleri, haber kaynaklarıyla ilişkiler, başlıklar ve haber şemalarının oluşumu, sözcük seçimi ve çeşitli söylemsel stratejiler yoluyla çeşitli etnik-dinsel azınlıklara, egemen toplumsal grupların dışında kalanlara, farklı yaşam biçimlerine ya da cinsiyet kimliğine sahip olanlara yönelik ırkçı ve ayrımcı söylemlerin kuruluşu ve başlıca stratejileri bu çalışmaların odaklandığı temel konular arasındadır (Bkz. Köker ve Doğanay 2010; Doğanay ve Karaaslan Şanlı, 2011; Çoban Keneş, 2011 ve 2015).

Diğer yandan, mülteci ve sığınmacıların medyada yer alış biçimini ve medyanın göçmenlerin varlığını sorunlaştıran dilini ele alan çalışmalar da medyanın genel bir kategori olarak işaretlediği “yabancılar” yönelik söyleminin zenofobik, ırkçı ve ayrımcı olduğunu, stereotiplere dayalı, mağduriyet yaratan, hedef gösteren ya da en iyi ihtimalle sorunları ve nedenlerini “görmezden gelen” haber içeriklerinin yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Örneğin van Dijk, azınlıkların, göçmenlerin, üçüncü dünya ülkelerinden insanların başat kitle medyasında nadiren yer bulabildiklerini belirtmekte; itibarlı ve yeknesak haber kaynakları olarak daha az kullanıldıklarına değinmektedir (1999: 268-9). ICAR (2004)

tarafından yayınlanan raporda, İngiliz medyasında yer alan, sığınmacılarla ilgili haberlerin sıklıkla duygusal bir dil aracılığıyla aktarıldığı, ancak olaylara ilişkin arka plan bilgisinin haberlerde sunulmadığı belirtilmektedir. Macar basınının mültecilerle ilgili konuları aktarma biçimine odaklanan Vicsek, Keszi ve Markus (2008) da ICAR'ın bu saptamasına benzer biçimde, mültecileri konu edinen haberlerde sorunun devletlerarası ilişkiler düzleminde ele alındığını, insani boyutunun ise görmezden gelindiğini ortaya koymaktadır. İngiltere, Hollanda, Avustralya gibi çeşitli Avrupa ülkelerinde mülteci ve göçmenlerin gazetelerde tasvir edilme biçimine odaklanan araştırmaların ortaya koyduğu ortak bulgu, aslında etnik azınlıkların, göçmenlerin ya da mültecilerin gazete sütunlarında ancak yasadışı, suç, saldırganlık, şiddet gibi olaylarla ilişkili olarak (van Dijk, 1999) ve “hırsız, kaçak göçmen, esrar kaçakçısı, hastalıklı ve terörist” gibi sıfatlar aracılığıyla (Friedman, 2008); “arsız, agresif, tehditkâr” tipler olarak (van Dijk, 2010: 19) yer bulabildiği yönündedir. Bu türden klişeleştirilmiş ve olumsuz tasvirlerde kültürel farklılıkların altı çizilmekte (Pickering, 2001); “bizim normlarımız, amaçlarımız uzmanlığımız ya da kültürümüzle karşılaştırıldığında ‘yetersiz’ ya da ‘geri’ oldukları varsayılmakta” (van Dijk, 1999: 268); göçmenlerin konut ve istihdam alanında yarattığı rekabet ele alınmakta ve “bizim değerli kaynaklarımızı tehdit eden insanlar” (Hartman ve Husband, 1974’ten akt. Van Dijk, 1999: 371) olarak temsil edilmektedirler. Van Dijk’a göre, buna eşlik eden bir başka varsayım da, göçmenlerin ve mültecilerin bizim toplumsal ve siyasal normlarımıza ve ideolojimize uyarlanabileceğidir (1999: 368-9). Diğer yandan Friedman, İngiliz basını üzerine yaptığı çalışmasında basının ekonomik nedenli göç edenlerle mülteciler arasında doğru bir ayırım yapmadığını, ülkeye giriş yapan mülteci ve sığınmacı sayısını abarttığını ve doğru rakamlarla sunmadığını, “tehlikeli genç erkek” haberleriyle kadın ve çocukları korkutan bir çerçeve çizdiğini saptamaktadır (Friedman 2008’den akt. Kolukırık, 2009: 7).

Türkiye’deki mültecilere ve medyanın mültecilere bakışına ilişkin çalışmalar henüz çok yakın tarihli olmakla birlikte, Türkiye medyasının da “mülteci” sorununa yukarıdakine benzer bir çerçeve içinden yaklaştığını ortaya koymaktadır. Kolukırık’ın mülteci ve sığınmacıların Türkiye medyasındaki görünümüne odaklanan çalışması, benzer saptamalardan yola çıkarak medyanın mültecilerle ilgili önyargıları ürettiğini ve mültecilerin ve sığınmacıların provokatif ve doğru olmayan içeriklerle temsil edildiklerini saptamaktadır. Mülteci ve sığınmacılar hakkındaki gelişmelerin hiçbirinin gerçekte yeni olaylar olmadığını söyleyen Kolukırık, “Haber başlıklarının ya da metinlerinin popülize edilmiş hallerinin ve yüzeyselleştirilmişliği”nin “en büyük sorun” olduğunu; “sıradanlaştırma ya da dramatize etme yöntemleriyle okuyucuya sunulan haber içeriklerinin kamuoyunu yönlendirme ve etkileyici bir

aktör olma vasfını yerine getiremediği”ni (2009: 14) ileri sürmektedir. Kolukırık, sığınmacı ve mültecileri konu edinen “medya dili ve politığının etik ve insan haklarıyla örölmüş sınırlılıklar taşıması” gerekliliğine karşın, incelediği haber içeriklerinin sorunu meşrulaştırdığının ve çözümsüz bıraktığının altını çizmekte, hatta haber metinlerindeki mülteci imajlarının öteki ya da yabancı olarak sunumunun, kurulabilecek sosyal ilişkilerin önündeki engeli oluşturduğunu söylemektedir (14). Mesut Yücebaş ise Gaziantep yerel basınında Suriyeli imgesini kalkınan, gelişen yeni taşralılık kavramı üzerinden analiz etmektedir. Basının Suriyeli imgesi, misafirperver “biz”den ev sahibini tehdit eden misafir mültecilerle; “biz”in ekonomik zenginliğini arttıran mülteçiden “biz”in- dinamik, kalkınan ekonomisini bitmeyen misafirliliği ile krize sokan, çöküntüye uğratan ve kentin dinamizmini yok eden mülteci arasında salınmaktadır. Yücebaş, bu imge farklılığını aslında Suriyelilerin kalkınan, gelişen, büyüyen Anadolu kentlerinin yeni türdeki muhafazakâr dinamizminin eskiliğinin görünür kılınması olarak yorumlar. Böylece Yücebaş, Suriyeli mültecilerin şehrin sokaklarında yaşamda kalma mücadelesi verdikleri sürece onların yeni taşranın kalkınma söyleminin nasıl da boş bir söylem oluşunun hatırlatması olarak rahatsız edici olmaya devam edeceklerine işaret eder (2015: 38-47). Diğer yandan, Hakan Ataman’ın Hrant Dink Vakfı adına hazırlamış olduğu “Yazılı Basında Ayrımcı Söylemler: Suriyeli Mülteciler” başlıklı rapor da, yerel ve ulusal basının Suriyeli mültecilere bakışındaki hak odaklı yaklaşım eksikliğini sorunlaştırmaktadır. Suriyeli mültecilere yönelik yazılı basında ayrımcı, dışlayıcı ve ötekileştirici söylemleri ele aldığı çalışmasında Ataman, Gaziantep yerel basınında *Olay*, *Gaziantep Güneş* ve *Gaziantep 27*; ulusal basından ise *Hürriyet* ve *Sabah* gazetelerini 11-24 Ağustos 2014 tarih aralığı üzerinden incelemiştir (2014: 5). Bu incelemede Ataman, Suriyeli mültecilerle ilgili olarak doğrudan veya dolaylı bir ayrımcı söylem içinde olan köşe yazıları ve haberlere dair temel bulguları genel olarak birbiriyle bağlantılı ve kimi zaman neredeyse iç içe geçmiş bir biçimde, “Hak Temelli Bakış Açısından Yoksunluk”, “Güvenlik Endeksli Bakış Açısı” ve “Haberlerin Sosyal Üretimi ve Medyanın Ötekileştirici Rolü” olarak ortaya koymuştur (2014: 62).³ Murat Erdoğan’ın “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” başlıklı geniş kapsamlı çalışmasının medya ile ilgili sonuçları da Türkiye’de medyanın konuya ilgisinin son derece sınırlı düzeyde kaldığını ortaya koymakta, Türk medyasının sadece yaşanan bir olay üzerinden konuyu ele alan üçüncü sayfa habercilik türünden bir yaklaşım sergilediği, yerel medyanın mültecilerin yoğunluğuna bağlı olarak “doğal” olarak konuya daha yakın durmakla birlikte, haber-olay merkezli bir yaklaşımı tercih ettikleridir. Ulusal medyada Suriyelilerle ilgili haberlerin önceliğini belirleyen asıl şeyin hükümete yakın-karşı olmakla orantılı olduğuna vurgu yapan Erdoğan, medyada “misafirlik” ile tanımlanan “haddini bilme” vurgusunun ise son derece yaygın

karşılaşılan bir durum olduğunu ortaya koyar. Öte yandan hem ulusal hem de yerel gazetelerde mültecilerin yoksullukları, mağduriyetleriyle ya da suç kapsamındaki eylemleriyle yer bulabildiği; mültecilerin mağduriyetleri ve mültecilere yapılan yardımların daha fazla habere konu olduğu; mültecilerin Türkiye için yarattıkları/yaratabilecekleri sorunların ise ya azınlıkta ya da belirli gazetelerde göze çarpmak derecede fazlalıkta haber konusu haline getirildiği çalışmanın öne çıkan diğer bulguları arasındadır.

Bu çalışmaların da ortaya koyduğu gibi, özellikle toplumsal ve yasal konuları nedeniyle kırılğan durumda bulunan mültecilerle ilgili gündelik karşılaşılarda, medyadan edinilen bilginin yönlendirici bir rolünün olduğu ileri sürülebilir. Yeni iletişim araçları ve olanaklarıyla duygu anlatımlarına dayalı enformasyon akışının hızlanması, geleneksel iletişim araçlarının enformasyon ve haber üretimini bu yeni anlatım olanaklarına uyumlu hale getirme girişimleri (gazetelerin online baskılarındaki okur yorumlarına olanak tanıyan haber ve yazı formatları), kırılğan ve büyük ölçüde korumasız, hatta seslerini medyada duyurabilme, örgütlenme, protesto etme, dayanışma olanaklarından neredeyse tümüyle yoksun bulunan, dilsizleştirilmiş “mültecilerin”, ayrımcı söylemlerin hedefine yerleştirilmelerini kolaylaştırmaktadır. Öte yandan çalışmanın sayılan bu çalışmalardan farkı kapsamının genişliği ve sistematik bir haber toplama sürecine dayanmış olmasıdır. Çalışmada 4 yıllık bir zaman diliminde anaakım üç ulusal gazetede Suriyelilere konu edinen tüm haberler (1022) taranmış ve öne çıkan temaları görünür kılan haberlerin söylemi analiz edilmiştir.

Gazete Haberlerinde Suriyeli Mülteciler

Çalışma kapsamında, Suriyelilerin Türkiye’ye toplu olarak girmeye başladıkları⁴ 2011 yılının Nisan ayından itibaren sığınmacıların sayısının iki milyonun üzerine çıktığı 2014 yılının sonuna kadar geçen süre içinde tirajları⁵ dikkate alınarak belirlenen üç anaakım gazetede (*Zaman*, *Posta* ve *Hürriyet*) yer alan haber ve köşe yazıları incelenmiştir. Seçilen gazetelerinin hem com.tr uzantılı haber arşivleri hem de günlük baskılarının online arşivleri taranmıştır. Bu zaman diliminde tespit edilebilen toplam 1022 habere “Suriyeli mülteci”, “Suriyeli sığınmacı”, “Suriyeli misafir ve Suriyeli” sözcükleri yazmak suretiyle ulaşılmıştır (Haberlerin gazetelere göre dağılımı için bkz. Tablo: 1). Çalışmada söylem analizi esas alınmış olmakla birlikte Suriyeli mültecilere yönelik ırkçı ve ayrımcı söylemlerin genel dağılımını ve yaygınlığını ortaya koyabilmek ve söylem analizine temel oluşturacak haber ve yazıların yapısal özellikleri ile ilgili bazı saptamalara ulaşabilmek üzere 2011-2014 yılı arasındaki dönemde yer alan haber ve köşe yazıları ilk aşamada niteliksel içerik analizine tâbi tutulmuştur. Bu çerçevede, ulaşılan haber ve yazılar konularına, temalarına ve haber içeriklerinde Suriyeli mültecilerin nasıl ele alındığına göre ayrıştırılarak,

mültecilerin Türkiye'deki varlığının gazetelerde hangi olay veya sorunlar etrafında sorunlaştırıldığı saptanmıştır. Çalışmanın ikinci aşamasında haber söylemleri ele alınmış, mültecilerin hangi sözcüklerle nasıl tanımlandığı, onlara yönelik ayrımcı kanı ve yargıları yeniden üreten içeriklerin hangi gerekçelerle meşrulaştırıldığı sorularına yanıt aranmıştır. Bu sorulara yanıt aranırken, van Dijk'in eleştirel söylem analizi yöntemi (1988, 1985, 2008) takip edilerek haberlerin makro ve mikro yapılarına odaklanılmış, mültecilere yönelik ayrımcı söylemlerin yorumlayıcı çerçevesinin temel öğeleri irdelenmeye çalışılmıştır.

Tablo 1: Suriyeli Mültecileri Konu Edinen Haber ve Köşe Yazısı Sayılarının Gazetelere ve Yıllara Göre Dağılımı

GAZETELER	Zaman			Posta		Hürriyet			TOPLAM
	Haber	Köşe Yaz.	Röportaj vs.	Haber	Köş. Yaz.	Haber	Köşe Yaz.	Röportaj vs.	
2011	23	2	1	3	0	32	3	0	64
2012	188	5		36	1	72	12	2	316
2013	240	4		57	1	74	9	2	387
2014	87	9		37	2	110	10	0	255
TOPLAM	538	21	1	133	4	288	34	4	1022
GENEL TOPLAM	559			137		326			1022

Çalışma kapsamında, üç gazetede yayınlandığı saptanan toplam 1022 haber ve yazının 59'u köşe yazılarından 5'i ise söyleşi ve röportaj türü yazılardan oluşmaktadır. Haberlerin yıllara göre dağılımına baktığımızda, 2011'de Türkiye'ye ilk gelişleri ile sayılarının iki milyonun üzerine çıktığı 2014 yılı arasında gazetelerin Suriyeli mültecilere gösterdiği ilginin de önemli bir artış gösterdiğini söyleyebiliriz. Özellikle 2013 yılı, hem Zaman, hem de tabloid bir gazete olarak değerlendirilebilecek Posta'nın haberlerinde mültecilerin en fazla yer bulduğu dönem olmuştur. Bunun nedenini ortaya koymak için, gazetelerin yayın politikalarındaki değişiklikleri ve gündemlerini de dikkate alan daha ayrıntılı bir analiz gerekmele birlikte, bu iki gazetede yer alan haberlerde 2013 yılında görülen bu dramatik artış, ilk bakışta, mülteci sayısının bu yıl içinde beklenmedik biçimde artması ve kamu politikaları ve alınan önlemlerdeki yetersizlikler nedeniyle mültecilerin büyük kentlerde de önemli ölçüde görünür hale gelmeleri ile açıklanabilir. Posta'nın 2011 yılında Suriyeli mültecilerle ilgili neredeyse hiç (aslında yalnızca 3) habere yer vermemesi de, benzer bir gerekçeyle açıklanabilir. Hürriyet gazetesinin ise, mültecilerle ilgili meselelere

en yüksek oranda 2014 yılında yer verdiğini tespit edebiliriz. Tablo 1’de de görüldüğü gibi, Suriyeli mülteciler hakkında en yüksek oranda haber ve yazı *Zaman*⁶ (559) gazetesinde yer bulmuş, bunu *Hürriyet* (326) ve *Posta* (137) gazeteleri izlemiştir.

Konularına göre dağılımına bakıldığında, Tablo 2’den de takip edilebileceği gibi mültecilerin, birinci sırada sayılarındaki artışla (227 haber), ikinci olarak yurt içi ve yurt dışından yapılan yardım ve destekler bağlamında (223), üçüncü sırada ise barındıkları kamplarla ilgili olarak gazete sütunlarına taşındığı görülmektedir⁷. Başka bir deyişle, ilk bakışta, Türkiye’ye giriş yapmaya başladıkları 2011’den 2014 yılının Aralık ayı sonuna kadar geçen dört yılda, basının ağırlıklı olarak Suriyelilerin Türkiye’deki varlığını nüfus artışı ve getirdikleri ekonomik yüklerle ya da Türkiye’nin “bahşettiği” olanaklarla ilişkilendirerek haberleştirmeyi yeğlediğini tespit edebiliriz.

Tablo 2: Haberlerin Konularına Göre Dağılımı

Haberin konusu	Frekans
Kamplar	94
Kadınlar	12
Çocuklar	20
Eğitim	14
Sağlık	24
Mülteci sayısındaki artış	227
Kentsel kirlenme	9
Barınma koşulları	76
Ekonomi	30
Yardımlar-destekler	223
Türkiye’nin sınır politikası	75
Mültecilere yönelik ayrımcılık, linç	31
Suriyelilere yönelik şiddet	86
İstihdam	18
Suç ve şiddet	27
İnsan kaçakçılığı - Yasadışı yollar	20
Diğer	36
TOPLAM	1022

Mültecilerin yaşam ve barınma koşulları (76), kamplar ve kamplardaki koşullar (94) görece daha az; sağlık koşulları (24), kadın ve çocukların durumu (32) nadiren yer bulmuştur. Mültecilerin eğitim durumları, eğitim alma zorlukları, eğitim hizmetlerinden ne kadar yararlanabildiklerine ise yalnızca 14 haberde yer alabilmiştir. Buna karşın doğrudan doğruya Suriyeliler için harcanan paralara ve getirdikleri ekonomik yüke değinen 30 haber saptanmıştır. Bu dört yıl içinde, mülteci kadınların maruz kaldığı tecavüz, kumalık, taciz ve fuhuş konularına değinen yalnızca 7'dir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMYK) çeşitli ülkelerdeki Suriyeli kadınlarla yaptığı görüşmeler kız çocuklarının sığındıkları ülkelerde ekonomik nedenlerle ve korunma gerekçeleriyle çocuk yaşta evlenmek zorunda kaldıklarını ya da sığındıkları ülkelerdeki erkeklerden para karşılığında çocuk yaşta aldıkları evlenme tekliflerinin baskısı altında olduklarını göstermektedir. Suriyeli kadınların sosyal hayatın her alanında maruz kaldığı tacizin boyutları ise dehşet verici görünmektedir. Görüşme yapılan Suriyeli kadınlar sığındıkları ülkelerde taksi ve otobüs şoförlerinin, ev sahiplerinin, market ya da pazardaki erkeklerin, toprak ağalarının ve hatta kamu hizmeti sağlayan erkeklerin sözlü ve fiziksel tacizine sıklıkla maruz kaldıklarını, özellikle de "erkeksiz" olan Suriyeli kadınlara saygı duyulmadığını ve açık tehlike altında olduğunu vurgulamaktadırlar (<http://womanalone.unhcr.org/>. Son erişim tarihi, 2.12.2015). Nitekim MAZLUMDER'in "Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu" (2014) da Suriyeli kadınların başka ayrımcı muameleler yanında cinsel taciz, istismar ve kuma olarak verilme gibi cinsiyetleri nedeniyle katmerlenerek artan ayrımcılığın vardığı boyutları gösteren çarpıcı sonuçlar ortaya koymaktadır (Doğanay ve Çoban Keneş: 2013: 12-13). Bu açıdan çalışma kapsamında taranan 1022 haber içinde bu konunun yalnızca 7 kez haberleştirilmiş olması basının kadın mültecileri görme konusundaki isteksizliğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Mültecilerin dilencilik yapmak zorunda kalmasıyla ilgili ise yalnızca 12 haber saptanmıştır. Başka bir deyişle, aşağıda değinileceği üzere, haberlerde 258 kez Suriyeli mültecileri "misafir" olarak adlandırmayı yeğleyen anaakım basın, misafirin maruz kaldığı kötü muamele ve istismarı görmemeyi seçmiştir. Ayrıca mülteci sayısındaki artış (227) , suç ve şiddet (27), yasadışı yollar (20) bağlamında toplamda 274 haberin varlığının, Suriyelilere yönelik şiddet eylemlerini ya da linç girişimlerini konu edinen 117 (%11) haberde aktarılan eylemlerin haklı gerekçelerinin basın tarafından nasıl kurulduğunu açıklamamıza da yardımcı olabilir.

Diğer yandan, çalışmanın kapsamına 2014 yılı sonuna kadar yer alan haberler girdiği için Avrupa ülkelerine geçişleri yasal olarak engellenen mültecilerin ölümü göze alarak çıktıkları tehlikeli yolculuklar, pek çok istismar nedeniyle ölümle sonuçlanan bu yolculuklara dair 2015 yılı boyunca yapılmış haberler ve

özellikle 2 Eylül 2015'te Bodrum sahiline vuran cansız bedeni ile mültecilerin 'ölüm yolculuğunun' gündeme gelmesine aracılık eden üç yaşındaki Suriyeli mülteci Aylan Kurdi ile ilişkili haberler bu çalışmada yer bulamamıştır. Ancak Nisan 2011 ile 31 Aralık 2014 arasında incelenen gazetelerde bu konuyla ilgili toplam 20 haber tespit edilmiştir. Bu haberlerin üçü 2012'de, dördü 2013 yılında on haber ise 2014 yılında yapılmıştır. Tespit edilen bu haberlerin tamamında mesele suç boyutuyla ele alındığı, "insan kaçakçılığı" ve "yasa dışı yollar"⁸ gibi sözcük tercihleri ile gazetelere taşındığı için çalışmada bu haberlerin konusu "insan kaçakçılığı-yasadışı yollar olarak, teması ise güvenlik, huzur arayışı, ölüm riski ve ölüm olarak belirmiş ve kodlanmıştır.

Haberlerin konularına göre dağılımlarının ortaya koyduğu genel tablo, temaların analizinde netlik kazanmaktadır. Tablo 3'ün gösterdiği gibi, Türkiye'de ve dünyada mülteciler için yapılan yardımları konu edinen 223 haberin ağırlıklı olarak temasını "Mültecilere verilen haklar, ayrıcalıklar, fonlar" oluşturmuştur. "Mülteci sayısındaki artış"ı konu edinen 227 haber temalarına göre ayrıştırıldığında, bu haberler içinde Türkiye'deki Suriyeli mülteci sayısının (62), diğer ülkelere giriş yapan mülteci sayısının (38) ve mülteci sayısının ani artışı ile oluşan güvenlik sorununun (134) öne çıktığı görülmektedir. Ayrıca 242 haberde mültecilerin yurtlarından ayrılma nedeni "güvenlik ve huzur arayışı" olarak belirlenmiş, ancak mültecilerin Türkiye'deki güvenlikleri bu haberlerde sorunlaştırılmamıştır.⁹ Tablo 3'te, ayrıca, 156 haberde mültecilerin geçim sıkıntısına ve ihtiyaçlarına değinildiği görülmektedir; ancak aşağıdaki analizde görüleceği gibi, bu haberlerde kurulan çerçeve, daha çok van Dijk'ın belirttiği gibi, mültecileri "bizim özgecil yardımımıza muhtaç" (1999: 268-9) olarak konumlandırmakta, yardımları "vicdani" bir mesele olarak ele alırken bu konudaki kamu politikalarındaki eksik ve/veya sorunları dikkate almamaktadır. Benzer bir sorunu, örneğin mültecilerin "dilencilik" yaptıklarına (12), işsizlik çektiklerine (7), salgın hastalık taşıdıklarına ya da yaşadıklarına (7) dair az sayıdaki haberde de görebiliriz. Daha az sayıda haber ve yazıda (9) ise mülteciler ülkelerini terk edip kaçmakla ve ihanetle suçlanmıştır. Bu haberlerdeki "empati yoksunluğu" ve "ırkçı" doz, ayrıca sorgulanmaya muhtaçtır.

Tablo 3: Haberlerin Temalarına Göre Dağılımı

Haberin Teması	Frekans
Dilencilik	12
Geçim sıkıntısı, ihtiyaçlar	156
İşsizlik	7
Ülkelerine ihanet	9
Cinayet, ölüm, ölüm riski	34
Salgın, hastalık	7
Mültecilere verilen haklar, ayrıcalıklar, fonlar	257
Güvenlik, huzur arayışı	242
Güvenlik sorunu	134
Magazin unsuru	22
Türkiye'deki Suriyeli mülteci nüfusu	62
Diğer ülkelerdeki Suriyeli mülteci nüfusu	38
Diğer	42
Toplam	1022

Basının Suriyelileri adlandır(ama)ma sorunu: Misafir mi, sığınmacı mı, mülteci mi?

Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (UNHCR), anayurtlarından ayrılmak zorunda kalan insanları beş farklı statüde takip etmektedir. 1) Mülteciler (Refugees) 2) Sığınmacılar (Asylum-seekers) 3) Geri dönenler (Returnees). 4) Ülke içinde yerlerinden edilenler (Internally Displaced Persons- IDPs) 5) Vatansızlar (Stateless Persons) (Kınık, 2010: 1).

Türkiye'de hükümet, Suriye'den gelen savaş mağdurlarına açık kapı politikası uygulamakla birlikte başlangıçta onları yukarıda yer alan beş madde içinde yer almayan, ulusal hukukta ve uluslararası hukukta hiçbir terminolojik karşılığı olmayan "misafir" sözcüğüyle tanımlamayı tercih etmiştir. 2011 Kasım ayında ise Cenevre'de vatansızların durumuna ilişkin bir BM toplantısına katılan dönemin İçişleri Bakanı İdris Naim Şahin, Türkiye'ye sığınan kişilere "geçici koruma" statüsü uygulandığını açıklamıştır. Adlandırmaya ilişkin bu belirsizliklerin Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki hukuksal konumları ve hakları açısından yarattığı sorunlar bir yana, basının hükümetin politikasına uygun bir yeğlemeyle, Suriyelilerin Türkiye'deki konumunun ne olduğuna dair yaratılmaya çalışılan "muğlak"lığı sürdürür bir tavır içinde olduğunu tespit ederek başlayabiliriz.

Tablo 4: Suriyeli Mültecilerin Nasıl Adlandırıldığının Gazetelere Göre Dağılımı

Gazeteler	HÜRRİYET		POSTA		ZAMAN		TOPLAM	
	Başlıklar	Metinler	Başlıklar	Metinler	Başlıklar	Metinler	Başlıklar	Metinler
Mülteci	46	1542	2	68	195	2251	254	3861
Sığınmacı	10	273	18	368	45	507	84	1148
Misafir	2	80	0	36	3	142	7	258
Suriyeli	86	1387	42	704	289	2440	417	4531
TOPLAM	144	3282	62	1176	532	5340	762	9798

Tablo 4’te görüldüğü gibi, ele alınan haber başlıkları ve metinleri incelendiğinde, resmi kaynakların yaptıkları açıklamalarda yer bulan “Suriyeli misafirlerimiz” ifadesi, gazete sayfalarına da olduğu gibi taşınmıştır (258 haberde). Hem başlıklarda (84), hem metinlerde (1148) rastlanan bir başka adlandırma, “Suriyeli sığınmacılar” olmuştur. Savaşta kaçarak Türkiye’ye sığınan Suriyelilerin nasıl adlandırılacağı konusundaki bu belirsizlik, bu “adını koyamama” hali, haber başlıklarında 417 kez Suriyeli ve 103 kez Suriyeliler ve metinlerde de 4531 kez “Suriyeli” ifadesinin kullanılmasıyla birlikte daha da görünür hale gelmektedir. Anaakım gazetelerin haberlerinde, Türkiye’de bulunan Suriyeli savaş mağdurları, adeta genel bir kategori ile işaret edilmiştir: Suriyeliler. Suriyelilerin “kim” olduğu haber söyleminde verilen kabul edilirken mağdurlar birtakım istatistikler ve sayılara indirgenmiştir. Diğer yandan, gazetelerin, başlıklarda 254 kez, metinlerde ise 3861 kez, kamu aktörlerinin kullanılmadan imtina ettiği “mülteci” kavramına yer vererek Suriyelilerin Türkiye’deki konumu ile ilgili belirsizliğe açıklık getirecek bir “yeğlemede” bulduklarını da belirtmek gerekir. Ancak birçok haberde mülteci, sığınmacı hatta misafir kavramları bir arada yer bulduğu için burada bilinçli bir çabanın olduğunu varsaymaktan çok adlandıramamanın yol açtığı karmaşaya vurgu yapmak gerektiği kanaatindeyiz.

Burada, hükümetin ve kısmen de basının Suriyeli mültecileri adlandırmak için kullandığı “misafir” sözcüğünün anlamı üzerinde biraz daha durmak gerekir. Misafir sözcüğü, halk kültüründe Türklere atfedilen misafirperverlik mitiyle birlikte değerlendirildiğinde “iyi davranılması gereken”, “ikramda bulunulan”, “en iyi şekilde ağırlandırmaya çalışılan” kişilere hitaben kullanılan bir unvan olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Ahmet Hakan’ın 18 Temmuz

2014 tarihli *Hürriyet*'te yayınlanan köşe yazısı, "misafirini dilenci yapan ev sahibi" başlığıyla hükümetin Suriyeli mültecilere ilişkin politikalarını eleştirirken halk kültüründeki bu "misafirperverlik" anlayışına gönderme yapmaktadır. Ancak, Ayşe Dikmen'in "ev sahibine saldıran misafirler" başlıklı yazısında (*Hürriyet*, 24 Kasım 2013) ya da aynı gazetede yayınlanan "Misafir Suç İşleyemez" (29 Ağustos 2012) başlıklı haberde görüldüğü gibi, Suriyeli mültecilerin kendilerine "lütfedilen" bu misafirlik konumuna uygun olmayan davranışlar gösterdikleri de iddia edilebilmekte, başka bir deyişle ev sahibini ayrıcalıklı kılan (kaçınılmaz bir iktidar ilişkisini dayatan) bu "kabul buyurma" konumunun karşısında sığınmacılar hem ikincilleştirilmekte hem de suçla ilişkilendirilmektedirler. Gazetelerde yer alan haberlerde ve yazılarda Suriyeli mültecilerin neden "misafir" olarak tanımlandıklarına, misafir ile mülteci olarak tanımlamak arasında kaybedilen hakların neler olduğuna dair bir vurgunun bulunmaması dikkat çekicidir. Ahmet Hakan'ın 19 Haziran 2011 tarihli *Zaman* gazetesinde yayınlanan "Güvenlikten misafirlğe Suriyeli mülteciler" başlıklı yazısı bu durumun bir istisnası olarak değerlendirilebilir. Hakan, söz konusu yazıda mülteci statüsünden yararlanamayan Suriyelilerin içinde buldukları belirsizliğin yol açabileceği sorunlara değinmektedir.

Haberlerde misafir metaforu ardına gizlenen ayrımcılık bir yana Kant'ın 1796 yılında yayımlanan "Ebedi Barış Üzerine Felsefi Bir Deneme" adlı eseri misafir sözcüğünün ayrımcılığın bir aracı olarak değil "dünya vatandaşlığı" statüsü açısından nasıl merkezi bir yerde durabileceğini gösteren önemli bir başvuru kaynağı olarak burada anılmalıdır. Ebedi Barışın nihai üçüncü maddesinde "dünya vatandaşlığı hukuku, evrensel bir misafirlik şartlarıyla sınırlandırılmalıdır" denilmektedir. Enver Bozkurt'un vurguladığı gibi bu maddenin temel özelliği "Yeryüzünün belirli sayıda milletlere değil, bütün insanlığa ait olduğunu bu sebeple evrensel misafirlik kaydının söz konusu olacağı, sömürgeciliğin kabul edilemeyeceği"dir. Bozkurt, Kant'ın misafirliğinin insan severlik değil hukuk üzerine kurulu olmasının iki duruma işaret ettiğini söyler: "Birincisi yabancı bir ülkeden gelenlere karşı misafirlik, ikincisi ise yabancı bir memlekette misafirlik ve dünya vatandaşlığı"dır. "Kant'a göre misafirlik her vatandaşın geldiği ülkede düşmanca muamele görmeme hakkı"dır. Bozkurt, yabancı bir devletten gelen insanı kabul etmeme hakkının günümüzde devletlere tanınmasının onların örneğin sığınmacıları ölüme terk etme yetkisini de verdiğinin altını çizer. Bu durum Kant'a göre hukuk dışıdır ve kabul edilemezdir çünkü onun için, "insanların karşılıklı ilişkiler ve sorumluluk içerisinde kamu yasalarına bağlanmaya varacak dostça ilişkilerin kurulması ve insanlar arasında bir dünya vatandaşlığı anayasasına" yaklaşılabilmesi olasıdır (Bozkurt, 2007: 515-516).

Dışlayıcı tavrın ortaklığı: Metaforların Ardındaki Ayrımcılık

Bu adlandır(ama)ma sorununun ötesine geçildiğinde, muhafazakâr çizgideki *Zaman* gazetesiyle içerik bakımından popüler/tabloid sınıflamasına girebilecek *Posta* gazetesi ve politik olarak merkez-liberal çizgide tanımlanabilecek *Hürriyet* gazetesi arasında Suriyeli mültecilere yönelik dışlayıcı tavrın ortaklığı dikkat çekicidir. İdeolojik konumlanmalarındaki farklılığa rağmen Suriyelilere karşı gösterilen tavrı belirleyen asıl ilkenin temel insan hakları olmadığı açıkça görülmektedir¹⁰. Savaş mağduru Suriyeli göçmenlere karşı olumsuz yargıları genelleştiren haber içeriklerinde, mülteciler ile Türkiye vatandaşları arasında yaşanan gerilimin faturasını yerinden yurdundan edilmiş Suriyelilere kesen ve asıl olarak mağdura yükleyen medyanın tavrı eleştirilmeye muhtaçtır. Bu çerçevede, Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki varlığıyla ilgili sorunları ifade etmek üzere basının kullandığı metaforlara yalnızca haber başlıkları üzerinden bakmak bile, basının mültecilere dair çerçevelemesinin sınırlarını açıklamak açısından anlamlı olacaktır.

Göçmenleri, azınlıkları ya da diğer grupları tanımlamak için kullanılan metaforlar söz konusu olduğunda, cümlelerin söz dizimlerinin bile bu tanımlar üzerinde etkilerinin olduğunu söyleyen van Dijk, kullanılan metaforların genellikle tehditkâr nitelikte olmasının tercih edildiğine vurgu yapar; örneğin ilk günlerinden itibaren Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye girişi "dalga" ve "akın" gibi metaforlarla aktarılmaktadır. Göçmenler bu haberlerde de görüldüğü gibi tren ya da gemi ile değil, büyük gruplar olarak her zaman için "dalga dalga" gelmektedirler. Dalganın sıradan bir şey olmadığını altını çizen van Dijk, "büyük bir dalga oldukça tehditkârdır" demektedir ve bu nedenle "Dalga dalga gelen göçmenler" sözcük öbeği ile kullanılan metaforun anlaşılmasının önemli olduğunu söylemektedir (van Dijk, 2010: 20). Suriyeli mültecilerle ilgili haberlerde¹¹ görülen bu metaforik anlatım, van Dijk'in vurguladığı gibi yalnızca göçün tehditkâr olduğu kavramsal fikrini desteklemekle kalmamakta aynı zamanda, göçmenlerin ülkeye girişlerini de bir tehdit ile ilişkilendirmektedir (2010: 20). Nitekim bu metaforların, sınırlardan giriş yapanların sayıca çokluğuna işaret etmesinin yanında, dalganın "yıkıcılığı" ve "akın"ın savaş terminolojisi içinde "işgal"e yaptığı gönderme düşünüldüğünde, Suriyelilerin Türkiye'deki varlığının sıradışılığı kadar "istenmeyen bir durum olmasına" da işaret ettiği düşünülebilir. *Hürriyet*'in 4 Haziran 2011 tarihli haberinde yıkıcılığa ve istenmezliğe yapılan bu vurgunun daha güçlü bir metaforla dile getirildiği görülmektedir. Haberde, Türkiye'deki mültecilerin varlığı "Türkiye'nin baş ağrısı Suriye" başlığıyla duyurulmuş, bir başka deyişle Suriyelilerin varlığı bir hastalık durumuyla ilişkilendirilerek açıklanma yoluna gidilmiştir.

Özellikle kamplardaki ve barınma koşullarındaki yetersizlik nedeniyle ortaya çıkan salgın hastalıklar da haberlere konu olmakta, Suriyelilerin 'sağlıklı' yerli halk üzerinde oluşturduğu varsayılan tehdit, tehlikeye işaret eden 'alarm' sözcüğüyle ifade edilmektedir.¹² Tehlike metaforu, Suriyelilere yönelik linç girişimleri ve yerli halkla yaşanan çatışmaları ifade etmek üzere de kullanılmaktadır. "Gaziantep'te tehlikeli gerginlik" (*Hürriyet*, 16 Temmuz 2014) başlıklı haberdeki "tehlike", "gerginlik" vurgusu gibi "gerilim"¹³ sözcüğü de Suriyelilerle Türkiye vatandaşları arasındaki çatışmaları ifade etmek için kullanılmaktadır. Haber ve yazılarda, Suriyelilerin Türkiye'deki varlığının suçla ilişkilendirildiği de sıkça görülmektedir. Bu gibi durumlarda, *Hürriyet*'in "Gaziantep'te Suriyeli Operasyonu" (14 Ağustos 2014) ya da *Posta*'nın "İstanbul'da 'Suriyeli Dilenci' Operasyonu (6 Aralık 2014); 'Suriyeliler isyan çıkardı, (17 Temmuz 2012) başlıklı haberlerinde olduğu gibi askeri bir terminolojiye başvurulmakta, hatta 25 Eylül 2014 tarihli *Hürriyet*'in haberinde olduğu gibi "Suriyeli hırsız avı"ndan söz edilmektedir ("Mahalleli Hırsız Avında" başlıklı haber).¹⁴

Medyanın Ayrımcı Söyleminin Rasyonel Gerekçelerini İnşa Stratejileri

i. Sayıların oyunu ya da inkârın stratejisi olarak sayılar

Stuart Hall, İngiliz basını üzerine yaptığı çalışmada Britanya'daki siyah göçmenler hakkındaki tartışmanın "sayılar hakkındaki bir sorun" olarak çerçevelenmesinin ırksal gerilim üzerindeki tartışma alanının sınırlarını daralttığına değinir. İstatistikler, rakamlar, başat sorunsala ve bunun ifade edilme biçimine güvenilirlik kazandırmanın bir yolu olarak kullanılırlar. Stuart Hall'u takip ederek açıklayacak olursak, ırksal gerilim, bizim örneğimizde, "ülkede çok sayıda Suriyeli'nin var olmasının bir sonucudur; mültecileri hedef alan ırkçılıkla bir ilgisi yoktur". Hall böyle bir çerçevelemenin yarattığı sorunu şöyle açıklar:

'Sayı oyunu' işlerlikte olduğu vakit, birbirine karşıt argümanlar, sözcüklerin gücü oranında ortaya konulabilir. Ama sorunun ayrıcalıklı tanımının terimleri argümanın 'rasyonelliği'ni tanımlar ve söylemin nasıl 'özgürce' gelişeceğini kısıtlar. Bir karşı argüman (diyelim, sayıların çok yüksek olmadığını savunan bir argüman) karşıt bir durumu dile getirir, ama aynı zamanda tartışmanın halihazırdaki terimlerini kaçınılmaz olarak yeniden üretir. Tartışmanın 'sayılar hakkında' olduğu öncülünü kabul eder (Hall, 1999:113-114).

İncelediğimiz gazetelerdeki haberlere baktığımızda, toplam 62 haberde Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin sayısından söz edildiği görülmektedir. Basın, Suriyelilerin Türkiye'ye girişinden itibaren düzenli olarak mülteci sayısını takip etmiştir. İlk haberlerden birisi, "Suriyeden gelenler 7 bine ulaştı" (*Zaman*, 14 Haziran 2011) başlığını taşıırken, bu sayının 60 bini geçtiği (Türkiye'deki Suriyeli sayısı 60 bini geçti, *Zaman*, 15 Ağustos 2012), 112 bine ulaştığı (Suriyeli

mültecilerin sayısı 112 bine ulaştı, *Zaman*, 17 Temmuz 2012), Türkiye'nin 848 bin mülteci barındırdığı (Türkiye 848 bin mülteci barındırıyor, *Zaman*, 2 Eylül 2014), 1 milyon 350 bin Suriyeli bulunduğu (Atalay: Türkiye'de 1 milyon 360 bin Suriyeli var, *Posta*, 11 Mayıs 2013) ve nihayet bu sayının 2 milyona ulaştığı (Suriyeli mülteci sayısı 2 milyona ulaştı, *Hürriyet*, 20 Ağustos 2013) ilan edilmiştir. Basının mültecilerin sayısına duyduğu bu ilgi, Suriyelilerin büyük kentlerin sokaklarındaki, meydanlarındaki, parklarındaki görünürlüğüne ve Suriyelileri hedef alan linç girişimlerine paralel biçimde artmıştır. Benzer şekilde, yapılan yardımların miktarı da, haberlerde sıklıkla yer bulmuştur. Bu gibi haberlerde¹⁵ Türkiye'nin dış politika tercihlerinin Suriye'deki savaşın geldiği boyuta ve savaş mağduru mültecilerin sayısındaki öngörülemeyen artışa etkisi neredeyse hiç ele alınmazken sorun mültecilerin sayılarına ve harcanan paranın miktarına indirgenmektedir.

ii. Haber söyleminde ayrımcılığın ekonomik gerekçeleri

Ayrımcı söylemlerin kurulmasına aracılık eden ve Suriyelilere yönelik ayrımcılığı rasyonelleştiren yorumlayıcı bir çerçeve olarak ekonomik gerekçeler, mültecilerle ilgili haberlerin söylemine temel oluşturmakta ve gerçeği gizleyen önemli bir yerdediştirme stratejisi olarak işlemektedir. İnsanları yersiz yurtsuz bırakan, yoksun ve yoksul hale getirerek sınıfsal ayrımları büyüten savaş gerçeğini görünmez kılan ekonomik yerdediştirme stratejisi ile emeği ucuzlaştırılan, neredeyse karın tokluğuna çalışan, yüksek kiralar ödeyen Suriyelilerin işletme ve ev sahipleri tarafından sömürüldükleri gerçeğinin üstü örtülmektedir. Başka bir anlatımla Suriyelileri ekonomik olarak daralmanın müsebbibi olarak öne çıkaran haberler hem sorumluluktan kaçınılmasına hem de savaş ekonomisinin büyüttüğü sınıfsal ayrımların ve çatışmaların gerekçelerini en kırılgan durumdaki Suriyelilere yükleyerek öfkenin ve eleştirilerin yönelmesi gereken asıl hedefin saptırılmasına aracılık etmektedir. Örneğin 22 Mayıs 2013 tarihli *Hürriyet* gazetesinde yayınlanan "İzmirli işçilerden kaçak Suriyeli işçi tepkisi" başlıklı haber, çalışma izinleri olmayan ve kamp dışında zorlu yaşam koşulları ile baş etmeye çalışan Suriyelilerin çalışmak dışında şansları olmadığı ve ucuz emek gücü olarak tercih edildikleri gerçeğine değinmek bir yana, "kaçak" sıfatı ile baştan suçlu olarak damgalanmasına aracılık etmektedir. Haberde Suriyelilerin neden "kaçak" konumunda olduklarına, neden Suriye yerine İzmir'de bulduklarına dair herhangi bir arka plan bilgisi aktarılmamaktadır. Aksine, haber içeriğine bakıldığında "emniyet yetkilileri", "baskın", "yabancı işçi", "teпки", "emniyet" vb. kelimelerin kullanımı yoluyla habere konu olanların ve Türkiye vatandaşı olan işçilerin tepkisine maruz kalan mültecilerin kriminalize edildiği görülmektedir.

İzmirli işçilerden kaçak Suriyeli işçi tepkisi *Hürriyet*, 22 Mayıs 2013

Bornova ilçesindeki Işıkkent Ayakkabıcılar Sitesi'ndeki işletmelerde çalışan bir grup işçi, Suriyeli sığınmacıların bazı iş yerlerinde kayıt dışı çalıştırıldığı iddiasıyla eylem yaptı. Site girişinde bir araya gelen grup, slogan atarak Işıkkent Ayakkabıcılar Sitesi Yönetimi önüne kadar yürüdü, İzmir Ayakkabıcılar Odası Başkanı Tahsin Güzel'in dışarı çıkmasını istedi. Bunun üzerine işçilerin yanına gelen Güzel, konuyla emniyet yetkililerinin ilgilendiğini, kayıt dışı işçi çalıştırıldığı iddia edilen müesseselere maliye eşliğinde baskın yapıldığını kaydetti.

'YARISININ MESLEKLE ALAKASI YOK'

Güzel, işçilerin arasından seçtiği 5 temsilciyle yaptığı toplantının ardından gazetecilere yaptığı açıklamada, yapılan eylemin tamamen bir provokasyonun ürünü olduğunu savundu. Kayıt dışı çalıştırılan ucuz iş gücü ile kendilerinin de mücadele ettiğini ifade eden Güzel, şöyle konuştu: "Yabancı işçiye hep beraber karşıyız. Bu sektörün kalbi, sayacılarıdır. Sektörün bütün çalışanları ile bir bütünün parçalarıyız. Ben de işçilikten buralara geldim. İşçilerin yaşadığı tüm sorunları biliyorum. Suriyeli işçilerin çalıştırıldığı iddia edilen yerleri biz emniyetimize bildirdik. Emniyet yetkililere gerekli yerlerde inceleme yaptı. Bu işin çözümü için çalışma yapıyoruz. Hak aramaktan daha doğal bir şey olamaz. Eğer yabancı işçi çalıştırılıyorsa gereği yapılır. Ama iş farklı yönlere çekiliyor. Buradakilerin yüzde 50'si meslekle alakası olmayan kişiler.

Haberde, iş güvencesi zayıf olan bir sektörün çalışanlarının tepkisi, kayıt dışı işçi çalıştıran işletmelerin değil, Suriyeli işçilerin merkezinde olduğu bir kurgu içinde aktarılmıştır. Haberde başvuru kaynağı, ne bir işçi, ne de kayıt dışı çalışmak zorunda bırakılan mülteci. Bunun yerine ayakkabıcılar odası başkanının "... emniyetimize bildirdik", "eğer yabancı işçi çalıştırılıyorsa bunun gereği yapılır" sözleri aktarılmış ve bu sözler aracılığıyla yabancı düşmanlığı meşru bir zemine taşınırken güvencesiz ve düşük ücretlerle çalıştırılan bu işçilerin "meslekle bir ilgileri olmadığı" iddiası başlığa taşınmıştır.

Suriyeli mültecilerin hak kayıplarını görmezden gelen basın, tam tersine Suriyelileri ekonomide gedikler açan aktörler olarak ortaya koyması, konumları itibarıyla kırılgan durumda olan bu insanların mağduriyetini artırmaktadır. Örneğin *Zaman* gazetesinin "Konut fiyatları son 4 yılda uçtu" (23 Kasım 2014) başlıklı haberinde, Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki varlığı, ekonomik dengeleri alt üst eden bir sorun olarak tanımlanmakta ve hükümetin bu konudaki öngörüsüz politikası, "arz talep dengesi gözetilmeksizin ülkeye sokulan milyonlarca Suriyeli" ifadeleriyle eleştirilmektedir. *Zaman* gazetesinin 2013 yılı sonundan itibaren hükümetle ilgili yayın politikasındaki değişiklik dikkate alındığında, Suriyeli mültecilerin varlığını hükümeti eleştirmek için araçsallaştıran bu yaklaşım tahmin edilebilir olmakla birlikte, meselenin "insani boyutu" nun tümüyle göz ardı etmesi nedeniyle "empati" duygusundan yoksun olduğunun altı bir kez daha çizilmelidir. Haberde kullanılan ifadeler, savaştan

kaçarak Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin "ülkeye sokulmaması" ihtimalinin doğurabileceği sonuçları yok sayar niteliktedir. Mültecilerle ilgili mesele, ekonomik dengelere indirgenmekte ve başlarını sokacak bir eve yüksek kiralar ödemek zorunda kalan mülteciler yerine, yerli halk mağdur ilan edilmektedir. Söz konusu mağduriyet durumunun sorumluluğu da, yine ev sahiplerine değil, mültecilere yüklenmektedir.

Konut fiyatları son 4 yılda uçtu Zaman, 23 Kasım 2014

Ekonomideki arz-talep dengesi düşünülmeden ülkeye sokulan milyonlarca Suriyelinin oluşturduğu ani talep, konut sektöründeki fiyatları uçurdu. Konut fiyatları 2010 yılından bu yana Türkiye genelinde yüzde 67,9 artarken, en fazla artış yüzde 127,3 ile Suriyelilerin yoğun bulunduğu Gaziantep, Kilis ve Adıyaman'da gerçekleşti. Yani bu üç şehirde 2010 yılında ortalama 100 bin lira olan konutu almak için vatandaşın ödemesi gereken tutar bu yılın ağustos ayında 227 bin liraya yükseldi. Gaziantep'te emlakçılar, kirasını düzenli ödeyen vatandaşların dahi evden çıkarıldığını ve bu evlerin çok daha yüksek ücretlerle Suriyelilere kiralandığını kaydetti.

Haberlerde, Suriyelilerin Türkiye'de vatandaşlardan daha ayrıcalıklı bir konumda olduğu iddiaları ya da imaları da yer bulabilmektedir: Örneğin, Posta gazetesinin "Suriyeli mültecilere kredi kartı" (14 Mayıs 2012) tarihli haberinde, Suriyeli mültecilere kredi kartı verildiği iddiası bir gerçeklikmiş gibi aktarılmaktadır. Benzer şekilde, haberlerde vatandaşlar tedavi olamazken hastanelerden Suriyelilerin ücretsiz yararlandığı, üniversitelere sınavsız ve belgesiz girecekleri iddia edilebilmektedir.¹⁶ Öte yandan bu türden iddialar sadece sıradan vatandaşlar tarafından dile getirilmemekte, muhalefet partileri –siyasetçiler tarafından da aktarılabilmektedir.¹⁷ Politikacıların bu türden açıklamaları da, Suriyeli mültecilere yönelik ayrımcı yargıları pekiştirebileceği ve Suriyelilerin mağduriyetlerini artırabileceği gözetilmeksizin, gazete sayfalarında yer bulabilmektedir.

Yukarıdaki haber başlıklarında görüldüğü gibi, doğruluğu kanıtlanmamış iddiaların somut gerçeklikler gibi sunulduğu durumlar, haber kaynağı olarak başvuru alan aktörlerin olumsuz tespitlerine veya önyargılarına genelgeçerlik kazandırması nedeniyle de sorunludur. Bu durumun bir örneği, 18 Ekim 2014 tarihli *Zaman* gazetesinde yayınlanan "1 milyon Suriyeli göçmen kaçak elektrik kullanıyor" haberinde görülmektedir.

1 milyon Suriyeli göçmen kaçak elektrik kullanıyor

İç karışıklıklardan kaçıp Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin büyük kısmının kaçak elektrik kullandığı iddia edildi.

Sabancı Holding Enerji Grup Başkanı Mehmet Göçmen, gazetecilerle bir araya geldiği toplantıda enerji yatırımları hakkında bilgi verdi. Özellikle doğu ve güneydoğu bölgelerinde kaçak elektrik sorunu olduğunu ve o bölgelerin elektrik dağıtım işinin özelleştirilmesine rağmen bu sorunun hâlâ çözülmediğini belirten Göçmen, şimdi de Suriyeli göçmenlerin kaçak elektrik kullanımı yüzünden problem yaşadıklarını kaydetti. Türkiye'deki 1 milyon mülteci Suriyelinin kaçak elektrik kullandığı bilgisini veren Göçmen, bu durumun analizlerini yaparak ilgili birimlere şikâyetle bulduklarını kaydetti. Kaçak elektrik kullanan Suriyelilerin kaçak oranını yüzde 2 artırdığını ifade eden Göçmen, Suriyelilerin her ay 50 milyon lira tutarında kaçak elektrik kullandığını ve bu rakamın yılda 600 milyon liraya tekabül ettiğini söyledi.

Haber kaynağı olarak başvuru Sabancı Holding Enerji Grup Başkanı'nın kaçak elektrik kullanımı ile ilgili belli bir coğrafyayı (ağırlıklı olarak Kürt nüfusun yaşadığı doğu ve güneydoğu Anadolu bölgelerini) işaret eden ve kamuoyunda Kürtleri hedef alan ayrımcı ve ırkçı önyargılara da kaynak oluşturan açıklamalarına haber değeri yüklenirken, bölge halkının yanında, mülteciler de suçlu ilan edilmiş ve kaçak elektrik kullanımının ekonomide yarattığı kaybın ağırlığı mültecilere de yüklenmiştir.

Buradaki temel sorunlardan birisi ise, daha önce de vurgulandığı gibi, aslında ekonomik bir yer değiştirme ile sınıfsal çatışmanın büyümesine neden olan savaş gerçeğinin görünmez kılınmasıdır. Öte yandan ayrıntıları verilen ve bir iddiaya dayanarak yapılan bu türden haberlerin ekonomik gerekçelerle rasyonelleştirdiği ayrımcı dilin, nefret duygularını büyütme olasılığını dikkate almak gerekir. Nitekim, 'Biz/Onlar' karşıtlığının doğrudan kurulduğu bu türden haberlerde 'biz'den olmayana ayrıcalık tanındığına dair vurgunun yarattığı tahrik ile Suriyelilere yönelik linç girişimleri arasında nasıl bir ilişki olabileceği, bu konuda yine basına yansıyan haberlerden anlaşılabilir. ¹⁸ Aydınkaya, söylemsel düzeyde 'biz ve onlar' karşıtlığında kurulan 'öteki' tasavvurlarının başlangıçta "bir klişe", "sembol" ya da bir "imge" ile karşılanırsa da, daha sonra imgeler üzerinden başlatılan "asimetrik" ilişkinin toplumsal gerçekliği olan bir şiddete, savaşa yol açma potansiyeline dikkat çekmektedir. Böylece Öteki'leri hedef alan ve onlar için oluşturulan "ideolojik anlatılar, dayaklar ve linç etmeler, ötekinin kutsalının hedef seçilerek tahrif edilmesi ya da göçmenlerin, mültecilerin kaldığı yurtlara ya da muhitlere saldırılar-kundaklamalar" ortaya çıkabilmektedir (2008: 196).

iii. Medyanın Ayrımcı Söyleminin Duygusal Gereçlerinin İnşası

- Suç ve güvenlik söyleminin aktörleri olarak Suriyeli mülteciler

Çalışma kapsamında incelenen haberlerin 227'sinin konusunu Türkiye ve diğer ülkelerde artan Suriyeli mülteci sayısı ve göç, 15'ini suç, 20'sini insan kaçakçılığı ve yasa dışı yollar oluşturmuştur. Bu haberlerin 134'ünün teması ise doğrudan doğruya 'güvenlik sorunu'dur. Teması güvenlik sorunu olan haberlerde kentlerin meydanlarında, metruk binalarda, parklarda yaşam savaşı veren mülteciler, Türkiye vatandaşlarının güvenliğini tehdit eden olumsuz failer olarak çerçevesizlenmektedir. Güvenlik söyleminin yorumlayıcı çerçevesinin oluşturduğu bu haberlerde bir tehdit olarak görülen Suriyeliler, kendisine yapılan iyiliğe karşı nankör¹⁹; gaspçı²⁰; dolandırıcı²¹; saldırgan, tecavüzcü²² gibi ifadelerle başlıklara taşınmıştır.

Bu tür haberlerin özellikle Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı yerlerde hali hazırda onlara yönelik tepkiyi büyütmeye aracılık edebileceği düşünüldüğünde haber başlıklarının ve kullanılan sözcük tercihlerinin önemi ortadadır. Nitekim Hakan Ataman "Yazılı Basında Ayrımcı Söylemler: Suriyeli Mülteciler" (2014) başlıklı çalışmasında incelediği yazı ve haberlerde, mültecilere yönelik ayrımcılığın önlenmesi dâhil, insan haklarıyla ilgili temel argümanların kullanılmadığını, mültecilerin insan haklarının korunması ile ilgili faaliyet gösteren hak temelli sivil toplum kuruluşlarına sınırlı yer verildiğini ortaya koymaktadır. Linç girişimi gibi toplumsal çatışma anlarına ilişkin haberlerde, hak temelli bir perspektif yerine başvurulmuş "sağduyu" çağrısı, mültecilerin hak ihlallerini görünmez kılması nedeniyle sorunludur. Ataman'ın medyanın mülteci sorununa bakışına dair çizdiği bu resim, güvenlikçi söylemle tamamlanmakta; haber ve yazılarda geliştirilen güvenlik endekslilik bakış açısı, "korkudan azade olmak" ve "muhtaçlıktan azade olmak"la tanımlanabilecek bir "insani güvenlik" kavrayışı yerine polisiye ve askeri terimlerle tanımlanan bir güvenlik anlayışına odaklanmaktadır (Ataman, 2014: 62). Ataman'ın tespitleri, bu çalışmada incelenen haberlerin analizleriyle de paralel niteliktedir. Özellikle aşağıda birkaç örneğine değinilen ve çerçevesini güvenlik söyleminin kurduğu haberler, biz/onlar karşıtlığını kurarken kışkırtıcı, tahrik edici bir dile başvurmaktadır. Örneğin, *Hürriyet*'in 14 Ağustos 2014 tarihli, "Gaziantep'te Suriyeli Operasyonu" başlıklı haberi, adli bir vakayakarışan bir Suriyeli nedeniyle o bölgedeki tüm Suriyelilerin "metruk binalar ile işyerlerinden" tahliye edildiği bilgisini olağanlaştırarak aktarırken, yukarıda değinilen "güvenlik" odaklı söylemin neden problemli olduğu sorusuna da açıklık kazandırmaktadır.

Gaziantep'te Suriyeli operasyonu *Hürriyet*, 14 Ağustos 2014

GAZİANTEPLİ bir ev sahibinin Suriyeli kiracıları tarafından öldürülmesinin ardından 3 gündür gerginliğin yaşandığı kentte polis ekipleri olayların çıktığı semtlerdeki metruk binalar ile işyerlerinde kalan Suriyelileri tahliye etmeye başladı.

Sabah saatlerinde, 3 gündür Suriyelilere karşı protestoların yapıldığı ve gerginliklerin yaşandığı Ünalı, Barış, Yavuzlar, Yavuz Selim ve Saçaklı mahallelerine giden polis ve AFAD ekipleri, metruk binalar ile işyerlerinde kalan Suriyelileri tahliye etmeye başladı. Yaşam koşulları kötü olanların yanı sıra mahalle muhtarları ile vatandaşların risk altında olduğunu ifade ettiği Suriyeliler, polisler tarafından buldukları yerlerden çıkarılarak minibüslere bindirildi.

Hatay'ın İskenderun ilçesinde, 14 yaşındaki Suriyeli B.S.'nin, erkek çocuğu 8 yaşındaki A.C.'ye tecavüz ettiği iddiaları üzerine, önceki akşam Cumhuriyet ve Barbaros mahallelerinde gerginlik yaşandı.

Çocuğun yakınları, her iki mahallenin ortasından geçen Mithatpaşa Caddesi'ndeki Suriyelilerin işlettiği dükkânların önünde toplandı. İlçe Emniyet Müdürlüğü, geniş güvenlik önlemleri alırken, Suriyeli esnaf da işyerlerini kapatıp uzaklaştı.

'İSTİSMAR YOK'MUŞ

Hatay Valiliği, A.C.'nin annesinin polisi arayarak B.S.'nin oğluna tecavüz ettiğini ileri sürdüğünü, şüphelinin gözaltına alındığını ve sağlık kontrolünden geçirilen A.C.'de cinsel istismara dair bir bulguya rastlanmadığını açıklasa da, B.S. tutuklandı. Gerginlik üzerine Suriyeliler işyerlerini açmadı, dükkanlarda asılı Arapça yazılar söküldü.

Haberde “bir ev sahibinin Suriyeli kiracıları tarafından öldürülmesi” olayının ardından polis ekiplerinin olayların çıktığı semtlerdeki metruk binalar ile işyerlerinde kalan Suriyelileri tahliye etmeye başladığı belirtilmektedir. Haberin metninde “mahalle muhtarları ile vatandaşların risk altında olduğunu ifade ettiği Suriyeliler”in koruma altına alınması amacıyla tahliye edildiği bilgisi verilmekle birlikte, haberin başlığında suç işleyenleri yakalamak için polis tarafından yapılan bir eylemi anlatmak üzere kullanılan “operasyon” sözcüğü seçilmiş ve Suriyelilerle bitştirilerek kullanılmıştır. Bu nedenle haberin metninde sunulan gerekçelerle haberin başlığı arasında bir nedensellik ilişkisi kurulamamakta, haber başlığına taşınan “operasyon” sözcüğü ile bütün Suriyelilerin kriminalize edildiği görülmektedir. Haberin metninde dikkat çeken bir başka ayrıntı ise iki farklı olayın aynı haber başlığı altında verilmesidir. İkinci olayın haberinde de bir tecavüz iddiası ile Suriyelilerin iş yerlerinin önüne toplanan kalabalıklardan bahsedilmekte, herhangi bir cinsel istismar olmadığının anlaşılmasına rağmen Suriyeli B.S.'nin yine de tutuklandığı bilgisiyle haber kapatılmaktadır. Basının “isyan”, “operasyon” sözcüklerini Suriyeliler ile bitştirilerek başlığa taşıdığı benzeri türden haberlere bakıldığında, sıradan pek çok insanın işleyebileceği bir suça Suriyeli bir mülteci karıştığında bu suçun faturasının tüm Suriyelilere kesildiği kolaylıkla tespit edilebilir.²³

Güvenlik söyleminin çerçevesini çizdiği haberlerin vardığı uç noktada, Suriyeli mültecilerin ülkenin birlik ve bütünlüğe yönelik bir tehdit olarak görüldüğüne değinebiliriz. Nitekim “Suriyeli sığınmacılar Türk Bayrağı’ını indirdi” (*Posta*, 22 Temmuz 2012) başlıklı haberde, “Türk Bayrağı’ını indirme, yakma, vb” iddiası, tırnak içine de alınmaksızın başlığa taşınmak yoluyla Suriyeli mülteciler, olumsuz eylemlerin açık hedefi haline getirilmiştir. Burada, “Türk bayrağını indirme” iddiasının Türk ulusal söyleminin ve birliğinin tesisinde gereksinim duyduğu öteki’nin düşmanlaştırılmasına aracılık etmesindeki işlevinin altını çizmek gerekir. Ulusal kimliklerin oluşumunu inceleyen çalışmalar, ulusal medyanın ortak bir dil, düşünme ve duygulanma biçiminin gelişmesine katkı sunarak “hayali bir cemaat olarak ulus”un (Anderson, 2006) kendi imgesini göreceği ve bunu sürekli yeniden üreteceği bir ortam oluşturduğunu söylemektedir (Anderson, 2006; Billig, 1995; Calhoun, 1997, Gellner, 1983; Smith, 1991). Bu açıdan değerlendirildiğinde “birlik, beraberlik” duygusunu oluşturacak şekilde milliyetçi söylemi yeniden üreten basın bu haberde de aynı tavrı sergilediği görülmektedir. Haber şöyledir:

Suriyeli sığınmacılar Türk Bayrağı'nı indirdi

İslahiye'deki Suriyeli sığınmacılar isyan çıkardı; Kamp girişindeki Türk Bayrağı'nı indirip kendi bayraklarını asan sığınmacılar Türk polislerini de silahlarıyla birlikte rehin aldı

Gaziantep'in İslahiye ilçesinde Suriyelilerin bulunduğu mülteci kampında isyan çıktı. Sığınmacılar, Türk bayrağını indirip kendi bayraklarını astı. Polislerin silahlarıyla birlikte rehin alındığı olaylar, özel hareket timlerinin havaya ateş açarak kampa girmesiyle bastırıldı.

KİLİS'TEKİLER DE 'KLİMA YOK' DİYE İSYAN ETTİ

Toplam 1500 Türkmen'in Lazkiye'den gelip çadır kente yerleştirilmesini protesto eden Suriyeliler, önce yetkilerle tartıştıktan sonra isyan çıkarttı. Yüzlerce Suriyeli, çadır kentte bulunan polisleri rehin alarak silahlarına el koydu.

4 ASKER, 4 SİVİL YARALANDI

İsyanın duyulması üzerine çok sayıda kişi kamp önüne gelerek içeri girmek istedi. Kavga sırasında nizamiye binasının camlarını kıran Suriyeli mülteciler, kamptaki olay yeri inceleme aracı ve bilgisayarlara hasar verdi. Arbedede 4 jandarma eri ile 4 sivil çeşitli yerlerinden yaralandı.

İndirerek yerine kendi bayraklarını astı. Ancak, kısa bir süre sonra Türk vatandaşları tarafından indirilip tekrar Türk Bayrağı asıldı.

Sığınmacılar, kamp girişindeki bu Türk Bayrağı'nı indirip kendi bayraklarını astılar ama Türk vatandaşları yeniden bayrağı yerine astı

Bunun üzerine Gaziantep ve Nurdagi ilçesinden takviye güvenlik gücü istendi. Kampa gelen özel hareket polisleri havaya ateş ederek içeri girdi. Kampa gelen bazı Türkler de Suriyelilere saldırmak istedi. Bu arada Suriyeliler kamp girişinde asılı Türk Bayrağı'nı

Haberde dikkati çeken bir başka nokta ise, haberin iki bölümden oluşmasıdır: İlk altbaşlık, başlıbaşına bir cümleden oluşmakta ve okura söz konusu olayı nasıl değerlendirmesi gerektiği konusunda bir harita sunmaktadır: İslahiye'deki Suriyeli sığınmacılar isyan çıkardı; Kamp girişindeki Türk Bayrağı'nı indirip kendi bayraklarını asan sığınmacılar Türk polislerini de silahlarıyla birlikte

rehin aldı. Haberin bu kısmında, sözü edilen “isyan”ın nedenine dair herhangi bir açıklama yer bulmamaktadır. Haberin ikinci kısmında ise büyük harflerle ve altı çizili olarak atılan “Kilis’tekiler de ‘Klima Yok’ Diye İsyan Etti” altbaşlığının altında başka bir olaya gönderme yapılmaktadır. Buradan, sanki bir önceki başlık altında bayrak indirme iddiasının gerekçeleri açıklanmış gibi “de” bağlacı ile Kilis kampında yaşayan mültecilerin de “klima” bahanesiyle “isyan” ettiği anlaşılmaktadır. (Bu arada, haberde bu başlıktaki iddia ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamasına rağmen, Kilis’te çadırda yaşayan mültecilerin temmuz sıcağından korunabilmek için “klima” talep etmelerinin “sıradışı” ve “lüks” bir istek olarak işaret edildiğini çıkarabiliriz). Başlığın altında ise, bu sefer, İslahiye’deki “isyan”ın nedenine (1500 Türkmen’in Lazkiye’den gelerek çadır kampa yerleştirilmesi) ve sonuçlarına (4 asker ve 4 sivilin yaralanması, özel harekât polislerinin müdahale etmesi, kampa gelen “bazı Türkler”in Suriyelilere saldırmak istemesi ve Türk vatandaşların yeniden Türk bayrağını yerine asmasına) değinilmektedir. Burada adeta bir senaryo gibi aktarıldığını gördüğümüz “olay”ın çerçevelenme biçiminin bir tür “ulusal egemenlik” söylemine yaptığı gönderme üzerinde ayrıca durmak gerekir. Haber metninde geçen “Suriyeliler kamp girişinde asılı Türk Bayrağı’nı indirerek yerine kendi bayraklarını astı. Ancak, kısa bir süre sonra Türk vatandaşları tarafından indirilip tekrar Türk Bayrağı asıldı” ifadeleri, Türkiye’nin egemenlik sahasında olan bir yerin (Kamp sahası) Suriyeli mültecilerin isyanı ile tehlikeye girdiği ve bu tehlikenin kanıtı olarak da Türk bayrağının indirildiği kurgusunu aktarmaktadır. Diğer yandan, haberde yer alan iki fotoğrafa bakıldığında, ilk fotoğrafta prefabrik kulübe önünde silahını havaya kaldırmış biri ile ellerindeki coplarını kaldırmış iki kişi görülmekte, coplardan birisinin sırtı dönük bir kişiye doğru yöneltildiği anlaşılmaktadır. Öte yandan her üçü de sivil giyimli olan bu kişilerin önünde bulunan sivil giyimli ve mülteci olduğu tahmin edilebilecek 6-7 kişinin onlara karşı bir çatışma içinde olduklarını düşündürecek bir görüntü yoktur. İkinci fotoğrafta da “Suriyeli misafirler, İslahiye Çadır Kenti” yazılı bir tabela görünmekte, tabelanın yanında asılı duran Türk bayrağı ve kamp girişinde sivil görünümlü insanların görüntüleri yer almaktadır. Haber metninde anlatılan “arbedeye dair belirtiler, kırılmış camlar, hasar görmüş bilgisayarlar, jandarma, polis, yaralılar vs. bu fotoğraflarda görünmemektedir. Bu çerçevede, kamplarda yaşayan Suriyelilerin kamp görevlilerine taleplerini ileterek “klima” istemeleri ve çadırlar içinde balık istifi üst üste yaşamayı reddetmeleriyle ilişkili olan protesto eyleminin “Suriyeli sığınmacılar Türk Bayrağı’nı indirdi” başlığı ile ve mültecileri “isyan etmekle” suçlayan bir çerçeve içinden verilmesi, kamp girişindeki tabelada “misafir” olarak adlandırıldıklarını gördüğümüz mültecilerin kendilerine “bahşedilenin dışındaki” her türlü taleplerini marjinalleştiren bir haber söylemi ile aktarmasının yanı sıra,

mültecilere yönelik linç girişimlerini meşrulaştırabilecek gerekçeler sunması nedeniyle de oldukça sorunlu olduğunu belirtmek gerekir.

Diğer yandan, Suriyeli mültecileri konu edinen haberlerde kullanılan sözcük tercihleri yukarıda değindiğimiz haberdeki kadar kışkırtıcı olmadığına bile, Suriyelilerle bir arada yaşayanların korkularını sürekli tetikte tutacak bir şekildedir. Örneğin “Çocuk felcinde Suriyeli alarmı” (*Hürriyet*, 27 Mayıs 2014); “Sadece fuhuş değil organ ve çocuk mafyası da var” (*Zaman*, 1 Mayıs 2014); “Sarhoş Suriyeli korku saçtı” (*Posta*, 23 Aralık 2012) vb. pek çok haberde alarm, korku, mafya gibi Suriyelilere bitiştirilen sözcükler ile Suriyelilerin varlığı Türkiye vatandaşlarının can ve mal güvenliklerine bir tehdit olarak işaretlenmektedir.

Haberlerde, Suriyeli mültecilere yönelik linç girişimlerini açıkça onaylayan bir dille karşılaşılmasa bile, bu türden girişimleri haklılaştıracak gerekçelerin de yer bulduğunun, diğer yandan, linç haberlerinin mülteciler açısından da bir “korku” yaratma işlevi görebileceğinin altını çizmek gerekir. Örneğin, *Posta* gazetesinde yayınlanan “Suriyelilerin Apartmanı: Söndürün Yine Yakacağım” (29 Mayıs 2014) başlıklı haberde aktarılan linç öyküsü, Suriyelilerin yerli halk tarafından hiçbir şekilde “istenmediği”nin altını bir kaz daha çizmesi nedeniyle bu türden bir işlev görmektedir.

Suriyelilerin apartmanı: Söndürün yine yakacağım

Altındağ'da 21 gün önce 60 Suriyelinin yaşadığı üç katlı bina taşlanmış ve yakılmak istenmişti. Dün de olaydan sonra tahliye edilen aynı bina peş peşe iki kere kundaklandı

Suriyeli mültecilerin yoğun olarak oturduğu Altındağ'da 8 Mayıs'ta 3 katlı bir binada yaşanan 60 Suriyeli ile mahalleli arasında çıkan olaylarda taşlanıp yakılmak istenen bina önceki gece 5 dakika arayla iki kere ateşe verildi. Yangına

büyümeden müdahale eden itfaiye ekiplerine bir kişinin, "Siz gidin, burayı yeniden yakacağım. Yine geleceksiniz" dediği öğrenildi.

Milliyet gazetesinden Ünal Çam'ın haberine göre, mahalledeki vatandaşlar yaşananlardan tedirgin olduklarını belirtirken polis mahalledeki önlemlerini artırdı. Altındağ'a bağlı Hacılar mahallesinde 8 Mayıs'ta yaşanan olaylardan sonra binada yaşayan 60 Suriyeli Mardin'e gönderildi. Olaylar sonrası mahallede yaşayan vatandaşlar kullanılmayacak durumda olan binanın yıkılmasını istedi.

Gece saat 11.00 sularında itfaiye ekipleri gelen ihbar üzerine daha önce de yakılmak istenen Suriyelilerin kaldığı ve şu an kullanılamaz durumda olan üç katlı binadaki yangına müdahale etti.

YAKILMAK İSTENMİŞTİ

Alevleri kontrol altına alan ve soğutma çalışmasını tamamlayan ekipler, 5 dakika sonra yine aynı binadan gelen ihbar üzerine olay yerine döndü. İlk yangında

binanın içinde başlayan yangın bu sefer binanın çatısında başladı. Alevlerin büyümesi üzerine ekipler yangına müdahale etti. Güçlükle kontrol altına alınan yangın çevredeki binalara sıçramadan söndürüldü. Ekipler çatının hızla alev aldığı ve diğer binalara sıçramasından korkulan yangını söndürdü. İtfaiyenin yangına ilk müdahalesinin ardından çevrede toplanan kalabalıktan bir kişinin görevlilerin yanına gelerek, "Siz gidin burayı yeniden yakacağım. Yine geleceksiniz" dediği öğrenildi.

EŞYALARI ÇIKARTILDI Mahalle sakinleri 8 Mayıs'ta yaşanan ilk olayın ardından tedirginliğin devam ettiğini belirterek, "Boş olan bina her ne kadar kullanılsa da mahalleliyi tedirgin ediyor. Buraya Suriyeli mülteciye gelip kalır iti kopuşuda. Bu bina mahalle için tehlike arz ediyor. Ancak yakılması da doğru değil. Alevler çevredeki binalara sıçrarsa bunun önünü kim alacak" diyerek yaşananlara tepki gösterdi. Binada 8 Mayıs'daki olaydan önce kalan Suriyelilere ait eşyalar ise dün belediye ekiplerince dışarı çıkartılarak çöp kamyonlarına taşındı.

Ankara'nın Altındağ ilçesinde yaşayan "60 Suriyeli ile mahalleli arasında çıkan olaylar" sonucunda 60 Suriyelinin kaldığı üç katlı bir evin önce taşlandığı

sonra yakılmak istendiği arka plan bilgisini veren haber, olayların ardından Mardin'e gönderilen mültecilerin boşalttığı metruk binanın bu olaydan 21 gün sonra bir gece vakti kısa aralıklarla iki kez ateşe verildiğini ve her ikisinde de itfaiyenin müdahale ederek binayı söndürdüğünü aktarmaktadır. Haberin fotoğraflarında görülen, camları kırılmış, yakılmış ve kullanılmaz hale gelmiş boş binanın üst üste yakılmak-yok edilmek istenmesi mültecilere yönelik nefretin boyutlarını görmek açısından dikkat çekicidir. Üstelik boş binanın yarattığı tehlike mahalle sakinlerinin tanıklığına başvurularak "Boş olan bina her ne kadar kullanılsa da mahalleliyi tedirgin ediyor. Buraya Suriyeli mülteci de gelip kalır iti kopuğu da" sözleri ile dile getirilmektedir. Bu sözler, halkın mültecilere bakışını örnekleme açısından dikkat çekici olmasının yanı sıra, gazetenin bu sözleri "haber değeri" atfetmiş olması nedeniyle konumuz açısından önem taşımaktadır. Haber metnine aktarılan sözler, mültecilerin bir tehdit ve tehlike unsuru olarak görüldüğü (ve böyle görülmesi gerektiğine) dair bir genelgeçer yargı oluşturması nedeniyle tehlikelidir. Nitekim haberin kapanışında, itfaiyecinin yanına gelen bir kişinin "Siz gidin burayı yeniden yakacağım. Yine geleceksiniz" şeklindeki ve haberin başlığına da tırnak içine alınmaksızın taşınan, açık tehdit içeren sözlerine yer verilmiş olması bu genelgeçer yargının doğruluğu ve haklılığının bir kanıtı olarak sunulmaktadır.

Van Dijk "eğer insanlar, göçmenlerin arsız, agresif, şu ya da bu şekilde tehditkâr olduklarını düşündükleri için sokaklarda, kafalarında bilhassa göçmenlerle karşılaştıklarında daha dikkatli olmak zorunda oldukları düşüncesi ile yürüyorlarsa, göçmenler, insanların ruhsal sınırlarını tehdit eden kişiler olarak görülüyorlar" demektedir. Örneğin, göçmenlerle ilgili önyargılar ve özellikle onların olumsuz yönlerinin (adam öldürürler, kitle halinde gelirler, her şeyi suistimal ederler, bizim paramızla yaşarlar, agresiflerdir vs.) vurgulanmasının aynı zamanda biz onlar ikiliğinin kurulmasına aracılık ettiğini, bunun bizlerin göçmenler karşısında sahip olduğumuz olumlu özelliklere ve davranışlara da vurguyu içerdiğini (onlara destek veriyoruz, moderniz, gelişkiniz, demokratiz vs.) söyler (2010: 21). Bu durum ayrıca bizim sahip olduğumuz olumlulukları ve onların sahip olduğu olumsuzları vurgulamakla kalmaz; yatıştırma gerekliliğini ve bizim de olumsuz özelliklere ve onların da olumlu özelliklere sahip olduklarını inkâr eylemini görünmezleştirir (21-22). Bu açıdan bakıldığında güvenlik söylemi ile hak talepleri kriminalize edilen, olumsuzlanan, ötekileştirilen mültecilerin bir tehdit olarak işaretlenmesinin, onlara yönelik tehditlerin yukarıdaki haberde de görüldüğü gibi başlığa olduğu gibi taşınarak yaygınlaştırılmasının yaratacağı endişe, örneğin Suriyeli mültecilerin Türkiye'den Avrupa'ya daha iyi bir yaşam umuduyla gitmek istemelerini, bunun için yasadışı yollara başvurmalarını, dolandırıcıların tuzağına düşmelerini, hatta ölümü göze alarak

tehlikeli yolculuklara çıkmalarını bile “arzu edilir” kılmaktadır. Bu nedenle, hak taleplerinin kriminalize edildiği, mültecilere yönelik linçleri meşrulaştırıcı bir dilin kullanıldığı haberlerin çerçevesini çizen güvenlik söyleminin, aslında tersine işleyerek mültecilerin güvenliğine, hayatlarına kasteden bir tehdidin zeminini döşediği iddia edilebilir.

- Vicdani bir sorun olarak mültecilerin yardıma muhtaçlığı

Acıma, şefkat ya da iyicil duygular içinde yapılan tüm yardım ve dayanışma eylemlerine dair haberlerde (223 haber) Suriyeli mültecilerin Türkiye’deki varlığı vicdani bir mesele olarak ele alınmaktadır.²⁴ Bu gibi haberlerde yardıma muhtaçlıkları ölçüsünde ‘biz’in yüce gönüllüğüne konu olan Suriyelilerin yine de haberlerin aktörü olduklarını söylemek zordur. Daha çok, ‘biz’in olumlu inşasına hizmet ettikleri ölçüde varlıkları kabul görmekte, bu geçici görevleri sona erdiğinde ya da Türkiye’de kalma süreleri uzadığında ise kampların yeterli olmaması, paralarının bitmesi, dilenmek zorunda kalmaları, fuhuş yapmak, ikinci eş olmak ya da para karşılığı evlenmek gibi davranışlar içine itilmeleri ve istismar edilmeleri ile birlikte yukarıdaki başlık altında ele aldığımız suç ve güvenlik söyleminin kurduğu çerçeveye yerleştirilmekte, ya da aşağıda ele alacağımız gibi, biz’i bozan, kirlüten ötekiler konumuna dönmektedirler.

Nitekim ‘masraflı’ olmaya başlayan misafirliği (Misafirperverliğin Faturası *Hürriyet*, 16 Nisan 2012), giderek artan sayıları ve o bölgede yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının nüfusuna ulaşmalarını (Suruç’un nüfusu katlandı *Zaman*, 23 Eylül 2014), kendilerini misafir edenlere ‘zarar’ vermelerini (Ev Sahibine saldıran misafirler *Hürriyet*, 24 Kasım 2013) vb. ele alan haberler, mültecilere yönelebilecek olumsuz davranışların habercileri gibidir: *Zaman* gazetesinde (5 Aralık 2013) yayınlanan “Gül: Kilislilerin asil davranışını tarih yazacaktır” başlıklı haber, Suriye’ye sınır komşusu olan ve mülteci nüfusunun yoğun olarak yaşadığı Kilis’te mültecileri “misafir” eden vatandaşların davranışlarını takdir eden Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün konuşmasından oluşmaktadır. Gül, “Kilis, nüfusu kadar komşusunu misafir ediyor. Bu çok asil bir davranıştır. Bu asil davranışı tarih yazacaktır. Suriyeli kardeşlerimizi misafir etmeniz unutulmayacak bir insanlık dersidir.” demektedir.

Gül: Kilisliilerin asil davranışını tarih yazacaktır

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Kilis'e gerçekleştirdiği resmi ziyaret kapsamında halka seslenerek "Kilis, nüfusu kadar komşusunu misafir ediyor. Bu çok asil bir davranıştır. Bu asil davranışı tarih yazacaktır." dedi.

Abdullah Gül, yurtiçi şehir ziyaretleri kapsamında Kilis'teki temaslarına başladı. Gül'ün ilk durağı Kilis Vilayet Konağı oldu. Eşi Hayrünnisa Gül ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin'le birlikte geldiği Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ü Kilis Valisi Süleyman Tapsız resmi törenle karşılandı. Vilayet Konağı önünde toplanan çok sayıda vatandaşa hitap eden Cumhurbaşkanı Gül, Kilis'in il olduktan sonra ilk kez bir cumhurbaşkanının ziyaret ettiğini ifade etti. Abdullah Gül, Kilis'in olağan üstü bir dönem yaşadığını kaydetti. Gül, "Kilis, nüfusu kadar komşusunu misafir ediyor. Bu çok asil bir davranıştır. Bu asil davranışı tarih yazacaktır. Suriyeli kardeşlerimizi misafir etmeniz unutulmayacak bir insanlık dersidir." dedi. Kilis'in nüfusunun 90 bin civarında olduğunu hatırlatan Gül, buna karşın 80 bin civarında Suriyeli mülteciye kucak açılmış olmasını Ensar ve Muhacir kardeşliğine benzetti. Bu kadar çok mülteciyi kabul eden Kilis'te hiçbir asayiş ve güvenlik problemin yaşanmıyor olmasını da Cumhurbaşkanı Gül, "Bu, şehir halkının ne kadar asil olduğunu göstermektedir." olarak değerlendirdi. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün akşam saatlerinde Kilis yakınlarındaki Suriyeli mülteci kampını ziyaret etmesi bekleniyor. CİHAN

Cumhurbaşkanının konuşmasından oluşan bu haberde zorunlu olarak vatanlarından ayrılan ve bu nedenle fiili olarak mülteci statüsü verilmesi gereken Suriyeliler, devletin en üst makamını temsil eden Cumhurbaşkanı tarafından "misafir" olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan haber yapılan bu konuşmanın içeriği bizzat yaşanan durumun bir misafirlik hikâyesi olmadığını itirafı gibidir. Nitekim bir yere veya birinin evine kısa bir süre kalmak için gelen kimse anlamına gelen "misafirlerin" konumu hem misafir için hem de onları konuk eden ev sahipleri için bellidir. Ancak zorunlu olarak vatanlarından ayrılan Suriyeliler gerçekte misafir değildirler ve yaşadıkları durumun da misafirlikle ilgisi bulunmamaktadır. Üstelik hem ulusal hem de uluslararası hukukta misafir sözcüğünün hiçbir karşılığı yoktur. Bu nedenle mülteciye mülteci statüsü vermemenin getirdiği sorumluluktan kaçınmaya da aracılık eden misafir tanımı, bir anlamda sorumluluğu vatandaşa yüklemekte, çıkabilecek olası sorunları engellemek için de "Suriyeli kardeşlerimizi misafir etmeniz unutulmayacak bir insanlık dersidir" ifadesinde olduğu gibi, durumu insani ve vicdani bir mesele olarak kodlamaktadır. Nitekim Ataman, yazılı basında Suriyelilerin bizim "misafirimiz", "kardeşimiz" olarak yansıtılmasının pozitif bir tutum olduğuna, bazı istenmeyen olayların yaşanması durumunda da Suriyeli mültecilere "sağduyu", "sabır" ve "hoşgörü" ile yaklaşılmasının telkin edilmesinin ilk etapta olumlu gibi görüldüğüne, ancak hak temelli bir bakış açısından yoksun olması nedeniyle bu durumun 'biz' ve 'onlar' ayrımını daimi kıldığına işaret etmektedir (2014: 105). Bu açıdan acıma, merhamet, şefkat ile nefret etme, görmek istememe

ve hatta linçlere varan yok etme isteği arasında salınım gösteren duyguların, severken de döverken de 'biz' ve "onlar" ayrımını yaratan irrasyonel gerekçeler olduğu söylenebilir. Rasyonaliteden yoksun bu duygusal belirleyicilik hem vatandaşların, hem iktidarı eleştirmenin yolu olarak mültecilere yüklenmeyi tercih eden politik muhalefetin hem de basının ortak belirleyicidir.

Diğer yandan, sayıları çok az olmakla birlikte, hak odaklı gazetecilik anlayışına yaklaşan haberlerin de varlığından söz etmek gerekir. *Hürriyet* gazetesinde yayınlanan "Sağlık mülteciler için de haktır" başlıklı 12 Mart 2013 tarihli habere bunların örneği olarak değinebiliriz.

'Sağlık mülteciler için de haktır'

İstanbul Tabip Odası (İTO) İnsan Hakları Komisyonu üyesi Dr. Faize Deniz Mardin, <misafir> statüsünde değerlendirilen Suriyeli mültecilerin sağlık hizmetine erişebiliyor olmalarını doğru bulduklarını, ancak bunun Suriye politikasına bağlı bir <ayrıcılık> olarak uygulanmaması ve istisnasız tüm mülteci-sığınmacı ve kâğıtsızların sağlık hizmetine erişebilmeleri için yol gösterici olması gerektiğini savunuyoruz" dedi. Bu arada toplantıya katılan Afrika kökenli bir mülteci de kendi isteği doğrultusunda toplantıya kese kağıdı ile çıktı.

Faize Deniz Mardin, İTO Yönetim Kurulu adına mültecilerin sağlık sorunlarına ilişkin olarak hazırlanan basın açıklamasını okudu. Mardin, mültecilerin resmi mülteci statüsüne kavuşması gerektiğini vurgulayarak göçmenler arasında "kampta yaşayan" ve "kampta yaşamayan" diye ayırım

yapılmasının ayrı bir sorun olduğunu dile getirdi. Anayasa'nın 56. maddesi gereğince herkesin sağlık hakkı olduğunu hatırlatan Mardin, mevzuat itibarıyla "geçici sığınma" verilen kişilerin, mevzuattaki boşluklar nedeniyle hastanelere alınmadığını iddia etti. Mardin, bu nedenle birçok mültecinin ölüme kadar varan ağır sonuçlarla insan hakları ihlaline uğradığını savundu.

"SURIYELİ MÜLTECİLERE AYRIMCILIK YAPILIYOR"

Yetkililerden bu soruna çözüm bulmalarını ve mevzuattaki eksikliklerin giderilmesini isteyen Mardin, şöyle devam etti: "Bu konudaki kavram karmaşasını daha da artıran ve 'misafir' statüsünde değerlendirilen Suriyeli mültecilerin sağlık hizmetine erişebiliyor olmalarını doğru buluyor, ancak bunun politikasına bağlı bir 'ayrıcılık' olarak uygulanmaması ve istisnasız tüm mülteci-sığınmacı ve kâğıtsızların sağlık hizmetine erişebilmeleri için yol gösterici olması gerektiğini savunuyoruz."

İstanbul Tabip Odası İnsan Hakları Komisyonu'nun basın açıklamasını konu edinen bu haberde, komisyon üyesinin yaptığı açıklama aktararak "istisnasız tüm mülteci-sığınmacı ve kâğıtsızların sağlık hizmetine erişebilmeleri" gereğine

işaret edilmekte; bunun mülteciler arasında herhangi bir ayrımcılığa neden olunmaması ve hak kayıplarının yaşanmaması için şart olduğu vurgulanmakta, sağlık hakkının hükümetin Suriye politikasına bağlı olarak “misafir” olarak adlandırılan Suriyeli'lere bir ayrıcalık olarak sunulmasının sorunlu olduğuna değinilmektedir. Benzer şekilde, *Zaman* gazetesinde yer alan “MAZLUMDER: Devlet, Suriyelileri sokakta bıraktı; sosyal patlama kapıda” (29 Kasım 2014) başlıklı haber de yine bir sivil toplum örgütü olan Mazlumder'in Suriyeli çocuklarla ilgili tespitlerinden oluşmaktadır. Haberde Mazlumder Başkanı Ahmet Faruk Ünsal sayıları 2 milyona ulaşan ve büyük bölümü sokaklarda kalan Suriyeli mültecilerle ilgili “Bu insanların iskânı, eğitimi, sağlığı ve sosyal entegrasyonu için bir an önce devlet harekete geçmeli. Aksi halde çok büyük sosyal problemler yaşayacağız” demekte, aynı haberde Suriye Eğitim Derneği Genel Sekreteri Said Denizoğlu'nun, “okula gidemeyen 300 bin çocuğun toplumun dokusunu bozabileceği”ne, “Kademoon Okulları Yönetim Kurulu Başkanı Ola Ragipoğlu'nun da “çocukların uyuşturucu, alkol gibi kötü alışkanlıklara ve suça bulaşabileceği” tespitine yer verilmektedir. Bu tespitlerin ortasında yer alan ve “Türkiye’de 300 bin Suriyeli çocuk okulsuz” başlıklı haberin fotoğrafında ise çıplak ayakları ile arabalar arasında dilenen bir çocuğun görüntüsü yer almaktadır.

Hak ihlallerine dikkat çeken sivil toplum örgütlerinin açıklamalarının yer aldığı her iki haberde bir yandan Suriyeli mültecilerin eğitim ve sağlık hakkının ihlaline değinilmekte bir yandan da bu ihlallerin bir sonucu olarak Suriyeli mültecilerin Türkiye için nasıl açık bir tehdide dönüşebileceği kurumsal olarak dile getirilmektedir. Bu nedenle Suriyeli mültecilerin yaşadığı zorluklar karşısında basın tavrını belirleyen asıl şeyin rasyonel gerekçeler değil, iyilikseverlik ya da memleket severlik arasında salınım gösteren irrasyonel gerekçeler olduğu görülmektedir. Diğer bir söyleyişle Suriyeli mültecilerin haberlerin

söyleminde 'biz'in özgecil yardımlarına muhtaç (van Dijk, 1999: 268-9) 'öteki' ile 'biz'in toplumsal, ekonomik ve kültürel düzenini tehdit eden 'öteki' olarak konumlandırıldığı söylenebilir.

- Duygunun rasyonelleştirilmesi: 'Bize benzemeyen'in kültürel, ahlaki yetersizliği yoluyla 'biz'in inşası

Kentsel kirlenme (9), suç (15), yasadışı yollar (14), kumalık, ikinci eş olma, fuhuş, para karşılığı evlilik (7)²⁵ ile ilişkili olarak haberlere konu olan Suriyeli mülteciler bu haberlerde fiziki olarak kent yaşamını bozmak ve kirletmek yanında ahlaki değerleri de kirleten aktörler olarak işaretlenmektedir. Kalış sürelerinin uzaması, yüksek kiralarla baş edememeleri, çalışma izinlerinin olmaması, kaçak çalıştırılmaları ve ucuz işgücü olarak görülmeleri gibi nedenlerle istismara oldukça açık konumda olan Suriyeliler mağdur olmaları ve hak ihlalleri açısından değil, tam tersine haberlerin söyleminde yaşadıkları istismarların ve düşürüldükleri ahlaksız konumların sorumlusu olarak gösterilmektedir. Dilenci olarak kentlerin meydanlarını mesken tuttıkları, kentte istenmeyen görüntüler oluşturdukları, fuhuş yaptıkları, ikinci eş ya da kuma olduklarını okuduğumuz haberlerde savaş mağduru olan mülteciler karşısında yerinde ve yurdunda hayatlarına devam edenlerin ayrımcı, dışlayıcı sözcükleriyle yazılan haberlerde Türklerin genel ahlak anlayışı ve aile değerlerine zarar vermek ve kirletmekle de suçlanmaktadır. Örneğin *Posta* gazetesinin 27 Ekim 2013 tarihli sayısında yer alan "Çuvallarla Geliyorlar!" başlıklı haberde, kentin görüntüsünü kirleten-bozan bir eşya olarak "çuval" sözcüğünün başlığa taşınması ve haber metninde yer alan İzmir'in "Suriyelilerin akınına" uğradığı bilgisi bir arada düşünüldüğünde, neredeyse İzmir'in, kentin dokusunu bozan mülteciler tarafından işgal edildiği algısı yaratılmaktadır.

Çuvallarla geliyorlar! *Posta*, 27.10.2013

İzmir, ülkelerindeki iç savaştan kaçan Suriyeliler'in akınına uğradı. Sirtına çuvalını alan Suriyeli kentin yolunu tutuyor

Suriyeliler neredeyse her gün sırtlarında çuval, ellerinde torba ve bavullarla, sığınmacıların en yoğun yaşadığı Basmane semtine geliyor. Bölgede akrabaları olanların yanlarında, maddi durumu biraz iyi olanlar küçük otellerde, parası olmayanlar da buldukları metruk evlerde, parklarda

konaklıyor. İzmir'de çocuklarının eğitim, beslenme, barınma, sağlık sorunlarını çözmek için birlik olmaya çalışan Suriyeli sığınmacıların sayısı her gün biraz daha artıyor. Basmane semtinde, Afrikalı, Afgan, Sudanlı ve Iraklı mültecilere de rastlanıyor. Semtteki Hatuniye Parkı'nda gün boyu işsiz oturan mülteciler de dikkat çekiyor

Diğer yandan, dilencilik, gasp, tecavüz, fuhuş, cinayet, para karşılığı evlilik vb. türden eylemlerin tüm Suriyelilerle ilişkilendirildiği haberlerde mülteciler hem güvenliğimize hem de ahlak ve aile yapımıza bir tehdit olarak çerçevelenmektedirler. Suriyelilerle ilgili olumsuz haberlerin yorumlayıcı çerçevesi olarak kullanılan “ahlaki düşkünlük” ve “kirlenme” söyleminin kendini özellikle Suriyeli mülteci kadınlar üzerinden kurduğu söylenebilir. Bu tespit Suriyeli mülteci kadınların yazılı basında nasıl çerçevelendiğini araştırdığımız başka bir çalışmanın (Doğanay ve Çoban Keneş, 2015) sonuçlarıyla da uyumludur. Bu çalışmada, gazetelerin savaşın mağdurları olarak “görmediği”, yok saydığı ve dolgu malzemesi olarak kullandığı kadın mültecilerin haberlere ağırlıklı estetize edilmiş şiddetin ve polisiye haberlerin aktörleri olarak konu olduğunu tespit etmiştik. Öte yandan bu haberlerde bir yandan zorlu koşullara rağmen yuva koruyucu, namuslu kadınlar ve fedakâr anneler olarak ataerkil düzenin ve hegemonik cinsiyet rollerinin mülteci kadınlar üzerinden onaylanması ve pekiştirilmesinin sağlandığı, bir yandan da mülteci kadınların maruz kaldıkları tacizin, tecavüzün, şiddet ve ölümlerin, aynı ataerkil düzenin ve eril şiddetin bir sonucu olduğu gerçeğinin üstünü örten ve şiddeti pornografikleştiren bir çerçeve içinde ele alındığı ortaya konulmuştu. Çocukları ile dilenen, fuhuş yapan, kuma ya da ikinci eş olan veya para karşılığı evlilik gibi ‘ahlaki’ olmayan davranışları ile haberlere taşınan Suriyeli kadınların bağlamlarından koparılıp, kriminalize edilerek haberleştirilmesinin arka planını oluşturan “inkâr halî”, vardığı son noktada özellikle en kırılgan konumda olmaları nedeniyle Suriyeli mülteci kadınların istismar edilmelerinin sorumlusu olarak da bizzat kendilerinin suçlanmasına uzanmaktadır; ki bu durum mülteci kadınların ayrımcılığın çoklu biçimleriyle karşı karşıya bırakılmasıdır. Nitekim bahsi geçen çalışmada incelediğimiz haberlerin çoğunda, Suriyeli kadınlarla yapılan evliliklerin mağduru olarak kocaları kuma getiren Türkiyeli kadınların işaretlendiğini, mültecilerin gelmesiyle birlikte boşanma oranlarının arttığına, Türk kadınların “sahipsiz kaldığı”na, boşanmayan kadınların eşleri tarafından çocukları ile tehdit edildiklerine²⁶, “depresyona girdikleri”ne²⁷, eşlerinin Suriyeli kadın getirmesinden korktuklarına²⁸, öfkeli kadınların “eşlerimizi alıyorlar” diyerek şikâyet ettiklerine²⁹ değinildiğini tespit ettik (2015: 8).

Bütün bu tespitlerle bağlantılı olarak, kent meydanlarında, yollarda, metruk binalarda yaşam savaşı veren Suriyeli mültecilerin ‘biz’in tamlığına bir tehdit olarak görüldükleri sürece kent hayatını ve toplumsal düzeni bozan aktörler olarak damgalanmaya devam edileceklerine vurgu yapan Hatice Çoban Keneş’in *Yeni İrkçiliğin Kirli Ötekileri...* (2015) başlıklı kitabında dile getirdiği argümana dikkati çekmek gerekir: “Kirlilik” metaforunun “biz”im gibi olmayanı damgalamak için başvurulan ırkçı etnosantrik stratejiler içinde önemli bir rolü

bulunmaktadır. Öteki'nin daima 'biz'in saflığını bozan konumunda olduğu için kirli olmak zorundadır; bu nedenle kirli/pis adlandırması çifte bir anlam taşır. İlki, 'kirli' ya da 'pis' sözcüklerinin sözlük anlamlarına doğrudan bir gönderme içermektedir ki bunlar 'biz'in karşıt ucuna yerleştirilenleri niteleyen sıfatlardır: Öteki, temelde (yukarıdaki "çuval" örneğinde görüldüğü gibi) medeni yaşamın gerektirdiği niteliklerden yoksun olduğu iddiası ile "pis/kirli" olmakla suçlanır. İkinci anlamı ise Öteki'ne yüklenen 'aşırılıklar'la ilişkilidir. Ötekileştirilenlerin gerçek varlığından bağımsız olan bu ikinci düzey anlamlandırma, 'biz'in yakınında dolanan, 'biz'in içine kadar giren 'tekinsiz' Öteki'nin yarattığı tiksintiyi, bulantının rasyonel karşılığı olma işlevini yerine getirir (Çoban Keneş, 2015: 102-109). Bu anlamda Suriyelilerin kirli/pis olduğuna ilişkin haberler ve bu haberlerdeki sözcük seçimleri medyanın 'Öteki' olduğuna hükmedilenlere karşı işleyen ortak mantığına da işaret etmektedir. Bu mantıkta Suriyeliler 'biz'in tamlığı ve saflığı karşısında bir tehdit olarak görüldükleri sürece, daima "kirli" olmak zorundadırlar. Onların kirli olduğuna ilişkin bu söylemlerin asıl nedeni toplumun ve özel alanımızın içine kadar giren 'tekinsiz' Öteki'nin yarattığı rahatsızlık duygusunu rasyonelleştirme çabasıdır.³⁰ Mary Douglas da "Saflık ve Tehlike: Kirlilik ve tabu kavramlarının bir çözümlemesi" (2007) isimli eserinde "kir diye bir şeyin olmadığına, bunun göreceli bir kavram olup belirli sınıflandırmalara dayandığına ve bu sınıflandırma sistemine uymayan şeyin kir olarak tanımlanabileceğine işaret eder. Douglas'a göre, kirlilik, "kişinin dünyasına tecavüzkar bir tehdit"tir. Bu nedenle Kuşçu'nun Douglas'a atıfla vurguladığı gibi "kir, sistemli bir düzenlemenin ve sınıflandırmanın yan ürünüdür. Kirlilikle ilgili davranışımız, benimsediğimiz düzene ters düşen her tür nesneyi ve düşüncüyü uygunsuz görme tepkimizdir." (Kuşçu, 2011: 179).

Sonuç

Çalışma kapsamında yer alan haber ve yazıların analizi, Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki varlığının ayrımcılığın rasyonel gerekçelerini, duygusal gerekçelerini ve bu ikisinin kesiştiği noktada duygusalığın rasyonelleştirilmesi girişimini inşa etmeye yönelik dört ana söylemsel düzlemde "sorunlaştırıldığını" ortaya koymaktadır: İlk olarak, Suriyeli mültecilerin varlığını bir "tehdit" olarak çerçeveleyen haber ve yazılarda, bu tehdit algısı hükümetin dış politikasını eleştirmenin bir aracı olarak da kullanılırken, sığınmacılar getirdikleri ekonomik yük ve güvenlik sorunu ile ilişkilendirilmektedir. İkinci düzlemde, hükümetin mültecilere yönelik açık kapı politikasını açıkça ya da örtük biçimde onaylayan bir söylem içinde bile, Suriyelilerin Türkiye'deki varlığı, hak ihlalleri ve/veya meselenin insani boyutu göz önüne alınmaksızın, harcanan paralar, yapılan yardımların miktarı ve mültecilerin sayısına yapılan vurgularla "nesnelleştirilmektedir". Üçüncü olarak, mültecilerin Türkiye'deki

varlığını, içinde buldukları koşulları ve kamuoyunda mültecilerin kentlerdeki “aşırı görünürlüğüne” yönelik tepkileri “duygusallaştıran” bir söylemsel düzlem karşımıza çıkmakta, soruna karşı “vicdani çözümler” ileri sürülmekte, yardımlaşmanın ve dayanışma göstermenin önemi vurgulanmakta, ancak sorunun toplumsal-politik nedenlerine veya sonuçlarına yönelik herhangi bir ima dahi, bu haberlerin kurduğu çerçeveye içinde yer bulamamaktadır. Yelpazenin daha ucunda yer aldığını iddia edebileceğimiz, yine de sosyal medyada rahatlıkla dolaşıma girebilen ve yerel basında olduğu gibi anaakım basında da yer bulabilen ‘aşırılaştırılmış’ kimi örneklerde ise, sığınmacıları “savaş kaçkını”, “terörist” olarak niteleyen, “korkak”, “pis”, “hain”, “hırsız”, “bedavacı”, “cahil” gibi olumsuz yaftalamalarla hedef gösteren “ırkçı” söylemin yeniden üretildiğini tespit edebiliriz.

Sonnotlar

¹ Çalışmada “Suriyeliler” sözcüğünün bu coğrafyadan gelen bütün mültecileri adlandırmak üzere kullanılmasının nedenine ilişkin bir not düşülmesi gereklidir. Suriye’deki savaş ortamından hayatta kalmak amacıyla Türkiye’ye gelenlerin basında, toplumda, politik düzeyde ve hatta akademik çalışmalarda misafir, sığınmacı, göçmen, mülteci, Suriyeli gibi sözcüklerle adlandırılmasında yaşanan karışıklık Türkiye’nin yasal mevzuatı ile yakından ilişkilidir. Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne bir “coğrafi sınırlama” ile taraf olduğundan dolayı, “mülteci” durumunda olup korunma ihtiyacı bulunan yabancıları ‘Avrupa ülkelerinden gelenler’ ve ‘Avrupa dışındaki ülkelerden gelenler’ olarak ikiye ayırmaktadır. Bu ayrıma göre, ‘Avrupa ülkelerinden gelen’ ve mülteci durumunda bulunan kişilere Türkiye’de “iltica” hakkı tanınmakta; ‘Avrupa dışındaki ülkelerden gelen’ mülteci durumundaki kişilere ise uzun vadede Türkiye’de yerleşme imkânı tanınmamakta, bu kişiler geçici sığınma tabir edilen sınırlı bir korumadan yararlandırılmaktadır. Öte yandan Türkiye, mültecilerin statüsü hakkında 2013 Nisan ayında önemli bir adım atarak Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nu (Kanun No. 6458) kabul etti. Kanun, 2014 Nisan ayında yürürlüğe girdi ve beraberinde İçişleri Bakanlığı’na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kuruldu. Gelinen noktada ise Türkiye, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 91. maddesinde bahsi geçen “geçici koruma” ile ilgili Geçici Koruma Yönetmeliği’ni Bakanlar Kurulu’nca 13 Ekim 2014 tarih ve 2014/6883 sayılı kararıyla yürürlüğe koymuştur. Geçici Koruma Yönetmeliği’nin geçici 1. maddesi, Suriyeli mültecilerin geçici koruma altına alındığını ifade etmektedir. Ayrıca bazı temel haklarla ilgili düzenlemeler de içermektedir (Ataman, 2014:66-67). Bütün bu yasal düzenlemelere rağmen savaştan kaçarak kitlesel olarak Türkiye’ye gelen Suriyelilere mülteci denilememekte ve onu ikame edecek farklı sözcükler anlamları da birbirine karıştırılarak kullanılmaktadır. Özellikle basında bu çalışma kapsamında da ortaya konulduğu gibi misafirden mülteciye doğru salınan adlandırma sorunu çarpıcıdır ve aynı zamanda bu durum Suriyelilerin mülteci olarak tanımlanmamasının getirdiği hak mahrumiyetlerinin de işaretidir. Dolayısıyla bu çalışmada “mülteci” olma hakları yasal

olarak verilmeyen Suriyelilere tanımları ve sağladığı hakları farklı olan misafir, sığınmacı demek yerine Türkiye yasalarınınca kabul edilmese de uluslararası hukuk bağlamında fiili olarak mülteci konumunda oldukları için ‘Suriyeli mülteci’ adlandırması tercih edilmiştir.

² Bkz. Yazılı basının ırkçılığın-ayrımcılığın yaygınlaştırılmasındaki rolüne odaklanan Eser Köker ve Ülkü Doğanay’ın (2010) *Yazılı Basında İrkçi-Ayrımcı Söylemlerin İktidarı*; Füsun Alver’in basının yabancıları temsil etme biçimlerini araştırdığı *Basında Yabancı Tasarımı ve Yabancı Düşmanlığı* (2003) ; yeni ırkçı söylemlerin etnik, dini, cinsel farkları birbirine eklemeyerek kendini nasıl var ettiğini derinlemesine görüşmelerden elde ettiği bilgilerle ortaya koyduğu H. Çoban Keneş’in(2014) *Yeni İrkçi Söylemlerin Eklemli Niteliği ve Medyanın İşlevi* başlıklı çalışması; Yazılı basın dışındaki kitle iletişim aracına yönelen Mutlu Binark’ın nefret söyleminin nasıl dolaşıma sokulduğu ve görünürleştirildiği üzerine yaptığı *Toplumsal Paylaşım Ağı: Facebook: Görülüyorum Öyleyse Varım* (2009); Feray Salman editörlüğünde tanıkların öykülerinden yola çıkılarak yapılan *Türkiye’de Ayrımcılık Uygulamaları: Mağdurlar ve Uzmanlar Anlatıyor* (2007). Doğrudan yeni ırkçılık üzerine bir çalışma olan A.Kıvanç Esen’in (2007) “2000’li Yıllar Türkiye’si Yeni İrkçiliğine Dair Bir Analiz Denemesi” isimli makalesi de Türkiye’de bu konuda yapılmış az sayıdaki çalışmalardan biridir.

³ Atamanın çalışmasının bulguları bu makalenin tespitleriyle de uyumludur ve analiz kısmında yer yer bu bulgular yol gösterici olmuştur.

⁴ Türkiye’ye bilinen ilk grup halinde kaçış Hatay’ın Yayladağı ilçesinden 250 kişilik bir grubun sınır barikatlarını aşarak sığınmasıyla 29 Nisan 2011’de gerçekleşmiştir. Suriye’den sığınanların sayısı arttıkça önce Hatay ilinin farklı ilçelerinde, ardından uzun Suriye sınırına komşu diğer illerde kamplar açmaya başlanmıştır. 2013 Yılı Aralık ayı itibarıyla 11 ildeki kamp sayısı 22’ye, bu kamplarda barınan mültecilerin sayısı da 210,000 kişiye ulaşmıştır. 2013 yılı sonu itibarıyla 210,000 kişi kamplarda yaşarken, kent mülteci nüfusu 500,000’i geçmiştir. (İGAM-İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi, 2013: 4-6).

⁵ <http://www.gazeteciler.com/gazete-tirajlari.html> (12.01.2015 - 18.01.2015)

⁶ *Zaman* gazetesinin 17-25 Aralık 2013 yolsuzluk operasyonları ile birlikte değişen yayın çizgisinin, gazetenin mültecilere ilişkin bakışında da bir değişikliğe yol açtığını tespit edebiliriz. Çalışmanın temel ilgisi dışında bulunmakla birlikte, burada bu tarihten önce gazetede konuyla ilgili yer alan haberlerin hükümetin Suriye ile ilgili dış politikasını onaylayan ve dolayısıyla mültecilerin Türkiye’deki varlığını ya da kamu otoritelerinin mültecilere yönelik uygulamalarını onaylayan bir nitelikte olduğunu belirtmekle yetinelim.

⁷ Kamplarla ilgili haberlerin gazetelere göre dağılımı şöyledir: *Zaman* 45, *Posta* 15, *Hürriyet* 34. Kamplarla ilgili en çok haberin *Zaman* gazetesinde yer bulmuş olması bir önceki dipnotta da belirtildiği üzere 17-24 Aralık 2013 operasyonuna kadar bu gazetenin mültecilerin Türkiye’deki varlığını ya da kamu otoritelerinin mültecilere yönelik uygulamalarını onaylayan bir anlayışla hareket etmesinden kaynaklandığı ileri sürülebilir.

⁸ İç savaştan kaçan Suriyeliler, dolandırıcıların tuzağına düşüyor *Zaman*, 5 Eylül 2013; Almanya diye Sakarya'ya getirilen mülteciler 1000'er Euro ödemiş *Hürriyet*, 9 Aralık 2014; Tekne faciasıyla ilgili milyonluk vurgun ortaya çıktı, *Zaman*, 19 Nisan 2014; Mersin'de denize açılan 361 mülteci yakalandı *Zaman*, 7 Aralık 2014.

⁹ Metinlerin içerik analizi sırasında bir haberde birden çok konu ve temanın ele alınabilmesi nedeniyle çoklu kodlama yapılmıştır. Burada aktarılan bilgilerin bir kısmı haber konuları ve temalarına ilişkin verilerin çapraz analizi ile ortaya konulmuştur; bu makalenin kapsamına dair sınırlılıklar ve çalışmanın esas olarak söylem analizine dayanması nedeniyle ayrıntılı istatistik analiz sonuçları ve bunlarla ilgili tablolar burada aktarılmamakta, yalnızca birtakım genel ve önemli görülen veriler aktarılmakla yetinilmektedir.

¹⁰ Bu tespit, özellikle *Zaman* gazetesinin mültecileri haberleştirme biçimi incelendiğinde açıklık kazanmaktadır. 5 no'lu dipnotta kısmen belirtildiği üzere, "17 Aralık Operasyonu"na kadar ideolojik ortaklıkları nedeniyle, Suriyelilerin mülteci konumuna düşürülmesine aracılık eden AKP'nin politik kararlarını sorgulamayan, destekleyen ve bu anlamda Türkiye'ye gelen mültecileri hükümeti eleştirmemenin-desteklemenin bir göstergesi olarak daha "insani" bir dil ile haberleştiren *Zaman* gazetesi, "17 Aralık Operasyonu"ndan sonra aynı mültecilere karşı dilini ve söylemini değiştirmiştir.

¹¹ Örneğin bkz. "Yeni göç dalgası geliyor" *Zaman*, 13 Kasım 2014; 'Yeni göç dalgasına önlemler alındı' *Posta*, 25 Kasım 2014; "Akın akın Türkiye'ye kaçıyorlar" *Posta*, 08 Ağustos 2012; "Suriyeli sığınmacılardan İzmir'e akın" *Hürriyet*, 24 Eylül 2014.

¹² Çocuk felcinde Suriyeli alarmı *Hürriyet*, 27 Mayıs 2014; İstanbul'da çocuk felci alarmı *Zaman*, 16 Ekim 2014

¹³ Altındağ'da Suriyeli gerilimi sürüyor, *Hürriyet*, 04.06.2014

¹⁴ Basında Suriyeli mültecilere yönelen ayrımcı söylemlerin oluşumunda metaforların rolünü araştıran daha ayrıntılı bir çalışma için Hatice Çoban Keneş'in "Metaforların Ardına Gizlenen Ayrımcılık Suriyeli Mültecileri Felaket Ve Ekonomi Metaforlarıyla Haberleştirmek" başlıklı makalesine bakılabilir.

¹⁵ Bkz. "Türkiye, Suriyeli mültecilere 800 milyon ayırdı" (*Zaman* 18 Ocak 2013), "Devlet, Suriyeli mültecilere 750 milyon lira harcadı" (*Zaman* 12 Mart 2013), "Babacan: Suriyeliler için 400 milyon lira ayrıldı" (*Posta*, 22 Ekim 2012), "Kimse Yok mu'dan 100 bin Suriyeliye 50 milyon TL yardım" (*Zaman* 25 Ocak 2014)

¹⁶ Örn. Suriyeli'ye bakıyorlar bize bakmıyorlar' kavgası, *Posta*, 16 Ağustos 2012; Tedavi için Suriyeli mi olalım, *Hürriyet* 22 Temmuz 2013; Mülteciler üniversitelere sınavsız ve belgesiz girecek *Posta*, 22 Eylül 2012

¹⁷ Örn. Suriyeli seçmen alarmı *Hürriyet*, 14 Ekim 2013 başlıklı haber Ana muhalefet partisinin ortaya koyduğu bir iddianın haberidir. Haber metni şöyledir: "İzmir Milletvekili Birgül Ayman Güler'in "Suriyeli mülteciler mahallelere serpiştirildi. Seçimde oy kullanacaklar" sözleri üzerine CHP harekete geçti. Tüm CHP örgütlerinden, resmi

seçmen bilgilerinin yer aldığı ‘www.esecmen.chp.org.tr’ adlı web sitesinde sahte seçmen araştırması yapması istendi. CHP örgütü seçim listelerini inceleyerek, şüphelileri araştırarak.”

¹⁸ Linç ve linç girişimleriyle ilgili şu haberlere bakabilirsiniz: Maraş’ta Suriyelilere linç girişimi, *Milliyet* 14 Temmuz 2014, İkitelli’de tehlikeli gerginlik; Suriyelilere linç girişimi, *Posta* 24 Ağustos 2014; Gaziantep’te kaza yapan Suriyeli şoför linç edilmek istendi, *Radikal* 16 Temmuz 2014; Gaziantep’te tehlikeli gerginlik: 1 ölü, *Zaman* 12 Ağustos 2014; Fatma Şahin’in ‘İlaç Gibi Suriyelilerine ‘ Linç Girişimi, *Gaziantephaberler.com*; 27 Şubat 2014, Suriyeli aileye linç girişimi *Cumhuriyet*, 16 Temmuz 2014.

¹⁹ Ev sahibine saldıran misafirler *Hürriyet*, 24 Kasım 2013

²⁰ Gaziantep’te 9 Suriyeliye gasp suçlaması *Hürriyet*, 16 Aralık 2013

²¹ Telefon dolandırıcıları Suriyeli çıktı *Hürriyet*, 11 Eylül 2014

²² Suriyeli tecavüzü kalkışması *Hürriyet*, 25 Ağustos 2014; Erkek çocuğa tecavüz ettiği iddia edilen Suriyeli tutuklandı *Hürriyet*, 20 Ağustos 2014

²³ Ayrıca bkz.Kahramanmaraş’ta gergin gece, *Zaman*, 14.07.2014;Ekmek bıçağıyla Suriyeli kovaladı *Hürriyet*, 11. 05. 2014; Altındağ’da Suriyeli gerilimi sürüyor, *Hürriyet*, 4.06.2014

²⁴ Örn. Bkz. “Suriyelilere gönüllü eğitim veriyorlar *Zaman*, 24.03.2012; Minik yüreklerden Suriyelilere yardım eli *Zaman*, 23.05.2012; Yardım kuruluşları Suriye için tek yürek *Zaman*, 23.01.2014; Komşusu aç olanı uyku tutmaz *Hürriyet*, 19.06.2011; “ ‘O mülteciler için kapımız açık’ *Posta*, 16.10.2014

²⁵ Doğrudan doğruya Suriyeli mülteci kadınlara odaklanan “Hak Temelli Bakış Açısının Yokluğu ve Ayrımcı Söylemler Açısından Gazete Haberlerinde Mülteci Kadınlar” başlıklı bir başka çalışmamızda 2011 yılının Nisan ayından itibaren sığınmacıların sayısının iki milyonun üzerine çıktığı 2015 yılının Haziran ayına kadar geçen sürede beş aneakım gazetede Suriyeli kadınların toplamda sadece 142 haberde yer aldıklarını, az sayıdaki bu haberlerin lde çerçevelendiğini tespit etmiştik (2015: 18).

²⁶ Yanlış Suriye 27’sinde fuhuş, 10’unda para karşılığı evlilik, 12’sinde kumalık, 14’ünde ise tecavüzle ilgili olarak olumsuz bir şeki politikası, Türk ve Suriyeli kadınların hayatını kararttı, *Zaman*, 25 Mayıs 2015

²⁷ Suriyeli kumalar Hataylı kadınları depresyona soktu!, *Posta*, 27 Kasım 2013.

²⁸ Kocanı sakın kızdırma Suriye’den kadın alır, *Hürriyet*, 8 Mart 2011

²⁹ Guardian Türkiye’de Suriyeli gelin ticaretini yazdı, *Sözcü*, 9 Eylül 2014.

³⁰ Örn.Bkz.Suriyelisığınmacılarlahastalıklar dageldi! *Yeniçağ*, 14.08.2015;Suriyelilerden yayılan bu hastalık Türkiye’yi sarıyor, *Milliyet*, 24.09.2013

Kaynakça

Ataman H (2014). Yazılı Basında Ayrımcı Söylem, Suriyeli Mülteciler. İçinde: Hrant Dink Vakfı, *Medyada Nefret Söylemi ve Ayrımcı Dil Eylül - Aralık 2014 Raporu*, nefretsoylemi.org. Son erişim tarihi 21.10.2015, 61-105.

Aydinkaya F (2008). *Yeni Faşizmin Kökenleri: Ebedi Dönüş*, İstanbul: Belge Yayınları.

Anderson Benedict (2006). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*.(Revised Edition). London: Verso.

Billig M (1995). *Banal Nationalism*. London: Sage Publications.

Calhoun C (1997). *Nationalism*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Douglas Mary (2007). *Saflık ve Tehlike Kirlilik ve Tabu Kavramlarının Bir Çözümlemesi* (Kirlilik ve Tabu Kavramlarının Bir Çözümlemesi), İstanbul: Metis.

Diñer B O vd. (2013). *Suriyeli Mülteciler Krizi Ve Türkiye Sonu Gelmeyen Misafirlik*, Brookings Enstitüsü & Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (USAK).

Bozkurt E (2007). Kant'ın Ebedi Barış Üzerine Denemesinin Günümüze Yansıması ve Anayasa Mahkemesi Denetimi. *Evrensel Barış ve Medeniyetler Buluşmasında Anayasa Mahkemesinin Rolü*, Ankara, 25-26 Nisan. http://www.anayasa.gov.tr/files/pdf/anayasa_yargisi/bozkurt.pdf. Son erişim tarihi: 10 Ekim 2015.

Çoban Keneş H (2011). Irkçı-Ayrımcı Söylemlerin Kurucu Öğeleri Olarak İnkâr Stratejileri. *Kültür ve İletişim Dergisi*, 14/2, 71-98.

Çoban Keneş H (2015). *Yeni Irkçılığın Kirli Ötekileri Kürtler, Aleviler Ermeniler*, Dipnot Yayınları, Ankara.

Çoban Keneş H. (2016). Ayrımcı Söylemleri Kuran Bir Unsur Olarak Metaforlar: Suriyeli Mültecileri Metaforlar İçinde Tanımlamak. *Journal Of Social Sciences*, 15(2).

Doğanay Ü ve Çoban Keneş H (2015). Hak Temelli Bakış Açısının Yokluğu ve Ayrımcı Söylemler Açısından Gazete Haberlerinde Mülteci Kadınlar, yayınlanmamış RWI Projesi.

Doğanay Ü ve Karaaslan-Şanlı H (2011). Yazılı Basında Irkçı ve Ayrımcı Söylemlerin Olağanlaştırılması: Habertürk Gazetesinin 'Sıradan Bir Gün'deki Haberleri Üzerine Bir İnceleme. *Kültür ve İletişim Dergisi*, 14(2), 41-70.

Dijk T A van (1985). *News Analysis: Case Studies of International and National News in the Press*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publication.

Dijk T A van (1988). *News As Discourse*, New Jersey: Lawrence Earlbaum Associates Publication.

Dijk T A van (1991). *Racism and the Press*, Newyork: Routledge.

Dijk T A van (1992a), Elite Discorse and the Reproduction of Racism. İçinde: J. Stanfield ve R M Dennis(eds), *Methods in Race and Ethnic Relations Research*, Newbury Park, Ca: Sage .

Dijk T A van (1992b), Discourse and the Denial of Racism. *Discourse & Society*, 3, 87-118.

Dijk T A van (1999). *Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları, Medya İktidar İdeoloji*. (Der. ve Çev. Mehmet Küçük) içinde, Ankara: Ark Yayınları.

Dijk T A van (2003). Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım. İçinde: *Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji*. (Der: Barış Çoban ve Zeynep Özarslan), (Çev: N. Ateş), Su Yayınları, İstanbul, 13- 113.

Dijk T A van (2005). *Racism and Discourse in Spain and Latin America*, Amsterdam: John Benjamins Publishing Co.

Dijk T A van (2010). Nefret Suçları Ve Nefret Söylemi Konferansı 9-10-11 Nisan 2010, İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Ekşi A (2002). *Siğınmacı ve Göçmenlerde Psikopatoloji*, Türk Psikiyatri Dergisi, 13(3), 215-221.

Erdoğan M M (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum HUGO* (Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi- yay).

Friedman D E ve Klein R (2008). *Reluctant Refugee, The Story of Asylum in Britain*, The British Library: London.

Gökça G vd. *Göç ve Mültecilik*, <http://www.multeci.net>. Son erişim tarihi: Ekim 2014.

Güçer vd. (2013). *Sınırlar Arasında Yaşam Savaşı Suriyeli Mülteciler*, USAK Rapor, No: 13-4.

Gellner E (1983). *Nations and Nationalism*. Oxford: Basil Blackwell.

ICAR (2004). *Media Image, Community Impact Assessing The Impact Of Media And Political Images Of Refugees And Asylum Seekers On Community Relations in London*. published by The Information Centre about Asylum and Refugees in the UK (ICAR).

Hall S (1999). İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulmanın Geri Dönüşü. İçinde: *Medya, İktidar, İdeoloji*. M. Küçük (der.), Ankara: Bilim ve Sanat. 77-127.

Kant I (1960) *Ebedi Barış Üzerine Felsefi Deneme*, (Çev. Yavuz Abadan - Seha L. Meray), Ankara.

Kaya İ ve Eren E Y (2015). *Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri*, Seta Yayınları 55.

Kara P ve Korkut R (2010). Türkiye'de Göç, İltica ve Mülteciler, *Türk İdare Dergisi*, 467, 153-162.

Kap D (2014). Suriyeli Mülteciler: Türkiye'nin Müstakbel Vatandaşları. *Akademik Perspektif*.

Kolukırık S (2009). Mülteci ve Siğınmacı Olgusunun Medyadaki Görünümü: Medya Politigi Üzerine Bir Değerlendirme. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*
Doğanay Ü ve Çoban Keneş H (2016). Yazılı Basında Suriyeli 'Mülteciler': Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gereçlerinin İnşası. *Mülkiye Dergisi*, 40 (1), 143-184. 183

(<http://sbe.gantep.edu.tr>), 8(1), 1-20.

Khosravinik M (2008). British Newspapers and the Representation of Refugees, Asylum Seekers and Immigrants between 1996 and 2006. Centre for Language in Social Life <http://www.ling.lancs.ac.uk/groups/clsl/index.htm>.

Köker E ve Doğanay Ü(2010). *Irkcı Değilim Ama... Yazılı Basında Irkcı-Ayrımcı Söylemler*, Ankara: İHOP yay.

Kınık K (2010). *Göç, Sürgün ve İltica*, <http://www.amnesty.org.tr>. Son erişim tarihi: Ekim 2014.

Kuşçu E (2011). Kutsal Kavramını Yeniden Düşünmek: Mana Modelinden Düzen Nosyonuna Doğru. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* Cilt 11, 3, 165 -186.

MAZLUMDER (2014). *Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu*. MAZLUMDER Kadın Çalışma Grubu.

Özden A T (2011). *Türkiye'yi Bekleyen Büyük Tehlike: Bölgesel Çatışmalar ve Kitleysel Göç*. TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi yayını, 91, 49-53.

Özdemir Taştan İ ve Çoban Keneş H (2015). Papa XVI. Benedict'in Ziyareti Ekseninde Ulusal Basında Kendimize Bakmak: Hoşgörülü ve Medeni Müslümanlar, Hayran Olunası Türkler. *Kültür ve İletişim Dergisi*, 18/36, Ankara: İmge yayınevi.

Pickering S (2001). Common Sense and Original Deviancy: News Discourses and Asylum Seekers in Australia. *Journal of Refugee Studies*, 14(2), 169-186.

Ryan M ve Kellner D (1997). *Politik Kamera: Çağdaş Hollywood Sinemasının İdeolojisi ve Politikası*. Çev: E. Özsayar, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Smith A D (1991). *National Identity*. London: Penguin Books.

Vicsek L vd. (2008). Representation of Refugees, Asylum-Seekers and Refugee Affairs In Hungarian Dailies. *Journal of Identity and Migration Studies*, 2(2).

Wodak R ve Reisigl (2001). *Discourse and Discrimination Rhetorics of Racism and Antisemitism*. Newyork: Routledge.

Yücebaş M (2015). Gaziantep Yerel Basınında Suriyeli İmgesi: Yeni Taşranın Yeni Suskunları: Suriyeliler. *Birikim Dergisi*, 311, 38-47.